

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
 ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
 UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 12 DECEMBER 1923

No. 415

INHOUD

	Blz.
VEREENIGING VOOR DE STAATHUISSHOUDKUNDE EN DE STATISTIEK. HET ONDERWIJS IN DE ECONOMIE AAN ONZE UNIVERSITEITEN I door <i>Mr. R. Mees</i>	1054
In en om de Indische Begroting II door <i>J. Sibinga Mulder</i>	1055
Termijnhandel op Java door <i>A. Volz</i> met naschrift door <i>Th. G. H. Stibbe</i>	1059
De Britsche Voorkeurrechten door <i>Dr. G. E. Huffnagel</i>	1059
De Jaarvergadering van „Staathuishoudkunde en Statistiek” door <i>A. H. Baron van Hardenbroek van Ammerstol</i> met naschrift door <i>Prof. Mr. D. van Blom</i>	1061
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De overgang naar de Duitse Munt ad interim door <i>Dr. Kurt Singer</i>	1063
MAANDCIJFERS:	
Emissies in November 1923	1065
Giro-kantoor der Gemeente Amsterdam	1065
Rijkspostspaarbank	1065
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	1065—1072
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.
 Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink*.
 Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam*.
 Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37*.
 Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
 Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonneés, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage*.

11 DECEMBER 1923.

Ook deze week bleef de geldmarkt zeer vast gestemd. Het aanbod van geld is zeer gering en hoewel het aanbod van wissels niet groot was, moest toch bijna steeds 4 pCt. toegestaan worden. De prolongatienotefering schommelde tusschen 4 en 4¼ pCt.

* * *

De post binnenlandsche wissels op den weckstaat van De Nederlandsche Bank steeg in de afgelopen week van f 175,7 miljoen tot f 190 miljoen. De vermeerdering betreft bijna uitsluitend de Hoofdbank en is ditmaal niet met een vermeerdering van het bedrag der rechtstreeks bij de Bank geplaatste schatkistpromessen gepaard gegaan. Het totaal van dit papier

bleef onveranderd f 21 miljoen bedragen. De beleeningen liepen in totaal van f 190,5 tot f 174,3 miljoen terug. Deze daling betreft uitsluitend de effectenbeleeningen en komt voor rekening van de Hoofdbank en de Bijbank. Het renteloos voorschot aan het Rijk geeft een vermeerdering van f 13 miljoen te zien. De metaalvoorraad der bank stelde zich een goede f 200.000 lager. De post papier op het buitenland liep van f 38,9 miljoen tot f 35,1 miljoen terug. Uit het feit dat de diverse rekeningen op de actiefzijde der balans tegelijkertijd een daling van f 13,3 miljoen vertoonen mag men opmaken, dat de bank ook in de afgelopen week weder vrij aanzienlijke bedragen aan Dollars moet hebben gerealiseerd.

De biljettencirculatie daalde met f 14,5 miljoen. De rekening-courant saldi noteeren f 5,7 miljoen lager dan verleden week. Het beschikbaar metaal-saldo blijkt met f 3,9 miljoen te zijn gestegen.

* * *

De wisselmarkt was weder zeer rustig en aan de wilde fluctuaties van het midden der vorige maand is geheel een einde gekomen. Op enkele dagen waren er nog wel eens plotseling iets grootere schommelingen voor enkele wissels en vooral voor Francs, maar meestal trad spoedig weder een kalmere stemming in. Opmerkelijk is alleen de doorgaande vaste stemming voor Marken. De koers noteerde meestal omstreeks 56 à 60 cent per biljoen, welke prijs ook besteed werd voor 1 Rentenmark, zoodat deze aanvankelijk gewaardeerd wordt op ongeveer den goudprijs van de oorspronkelijke Rijksmark, en deze dus nog slechts één biljoenste van hare oorspronkelijke waarde heeft.

LONDEN, 8 DECEMBER 1923.

De verwachting, dat er deze week op de geldmarkt grooter aanbod zou zijn, is geheel uitgekomen en meer dan dat. Geld was in zoo'n overvloed aanwezig, dat tegen het einde van iederen dag zelfs tegen 1 pCt. geen empooli te vinden was. De Bank of England werd zoowel Dinsdag als Woensdag terugbetaald, zonder dat dit ook maar van den geringsten invloed was.

Daggeld deed tusschen 2¼ en 1 pCt., terwijl zeventdaagsgeld tegen 2¼ verkrijgbaar was.

De discontomarkt zag geen verandering, vooral omdat men niet gelooft, dat de flauwe tendens op de geldmarkt zal aanhouden.

2-mnds. prima bankaccept	3¼ pCt.
3- „ „ „	3¼ pCt.
4- „ „ „	3 ¹⁵ / ₁₆ —¾ pCt.
6- „ „ „	3½ pCt.

VEREENIGING VOOR DE STAATHUIS- HOUDKUNDE EN DE STATISTIEK.

Het onderwijs in de economie aan onze universiteiten.¹⁾

I.

Een bijzondere vergadering.

Het behoeft zeker niet te verwonderen, dat ook in universitaire kringen de vraag naar een grondiger studie van de economie naar boven is gekomen. Hoeveel maatschappelijke en commerciële functies berusten tegenwoordig niet in handen van juristen en hoeveel vaker komen dezen in hun dagelijks werk voor economische dan voor juridische kwesties te staan. Bovendien hoeveel hoger eisen zijn die economische kwesties gaan stellen aan ons economies begrip! Nieuwe feiten, nieuwe verschijnselen, hebben tot moeilijkheden geleid, waarvoor de oude leerboeken het recept niet bevatten; en het ontbreken van deze recepten heeft anderzijds doen vergeten, dat de nieuwe verschijnselen de bestaande economische tendenzen in het maatschappelijk leven niet hadden overboord geworpen. Zo ontstond er ontevredenheid bij de juristen in de praktijk en ontevredenheid bij de juridische fakulteiten, en de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek heeft het zich, zeker niet ten onrechte, tot een plicht gerekend, om die klachten te onderzoeken en eventueel middelen aan te geven ter verbetering.

Een voor dit bijzondere doel benoemde commissie, onder voorzitterschap van de Leidse hoogleraar Van Blom, heeft aan een aantal afgestudeerden een aantal vragen voorgelegd; heeft het resultaat van deze rondvraag gepubliceerd, en er eigen konklusies aan toegevoegd. En nu waren het deze verschillende meningsuitingen, die tot grondslag dienden van de onderlinge bespreking, die de Vereeniging op 1 Desember j.l. in den Haag heeft georganiseerd om het vraagstuk van de opleiding in de economie aan onze universiteiten een stap verder te brengen. Een bijzondere vergadering, niet alleen omdat het de tweede was in eenzelfde jaar, maar omdat het onderwerp van discussie niet gelegen was in enig economies probleem, maar in de algemene vraag: hoe wij zullen zorgen in staat te worden of in staat te blijven de economische vraagstukken te beheersen, ze in de praktijk te behandelen, en ze in de gewone vergaderingen van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek op grondige wijze te bespreken.

De toon van ontevredenheid was vrijwel algemeen. Niet ten onrechte beval Prof. Mees, uit Wageningen, voorzichtigheid aan bij het trekken van deze konklusie uit de gehouden enquête. Immers maar een klein gedeelte van hen, tot wie de vragen gericht waren, hadden deze beantwoord, en juist de ontevreden kwamen het eerst tot klagen. Maar de bijgebrachte argumenten behouden alle hun waarde, en zelfs zonder enquête zou men mogen aannemen, dat voor de juristen, werkzaam in maatschappelijke of handelsbetrekkingen, de tegenwoordige universitaire opleiding in de economie onvoldoende wordt geacht.

Enkele van de binnengekomen antwoorden had de commissie onverkort in het rapport overgenomen: van mevr. Dr. Clara Meijer—Wichmann (inmiddels overleden); van Mej. Mr. E. C. van Dorp; van Mr. Ant. van Gijn; van Prof. Dr. J. H. P. M. van der Grinten (Nijmegen). Mr. Hovy vond het verblijdend, dat deze adviezen afkomstig waren uit geestelijk-verschillende kringen. Maar naast de adviezen van socialistische, liberale, en Rooms-Katholieke zijde, miste hij node een advies van een Calvinist; niet alleen om het waardevol advies, dat op die manier de andere had kunnen completeren, maar ook uit waardering voor Calvin zelf, die immers een pionier geweest was in de economische wetenschap. Het is niet gebleken of de lakune, die Mr. Hovy hier meende te zien, aan de

kommissie of aan de Calvinisten moet worden geweten.

Zowel in de schriftelijke stukken nu, als in de gehouden besprekingen, zijn uiteraard verschillende gezichtspunten naar voren gekomen. Zij groepeerden zich om de twee hoofdvragen: Welk karakter moet het onderwijs in de economie aan de universiteiten dragen? Hoe zal dit onderwijs in de bestaande organisatie van het onderwijs worden ingevoegd?

Moet ons-universitair onderwijs in de economie het karakter houden dat het heeft? Moet het onderwijs alleen worden uitgebreid? Of moet het karakter ervan veranderd worden?

Er gingen verschillende stemmen op om verandering te bepleiten.

Vooreerst liep telkens door de discussie heen de strijd tussen de theoretiese en de meer praktiese georiënteerde economie. Enerzijds werd bepleit, dat men de studenten niet anders zou bijbrengen dan de grondslagen, de algemene verschijnselen, zich hoedende voor besprekingen van praktiese vragen, die immers de studenten toch niet zelfstandig kunnen beoordelen en die hen van de hoofdbeginselen afleiden. Anderzijds werd gewezen op de dorheid van de studie, die alleen theoreties blijft, en op de verduideliking die van het verbandleggen met de praktijk kan uitgaan. Soms werd ook de middenweg aanbevolen, zij het dan ook met een accent op de theorie (Prof. van Embden), of werd het noodzakelijk samengaan van de theoretiese en de praktiese oriëntering in het licht gesteld (Mej. Dr. van Manen).

Maar misschien de meest principiële bestrijding van het tegenwoordig onderwijs kwam van de heer Wibaut, die op zijn beurt in hoofdzaak bleek mee te gaan met het ingekomen advies van mevrouw Meijer—Wichmann. Laat toch — zo klonk de waarschuwing van deze zijde — het onderwijs in de economie zich niet bepalen tot de analyse van onze hedendaagse maatschappij; zorgt dat de studenten oog krijgen voor de economiese verhoudingen in de meest ruime zin, ook voor die welke aangetroffen worden buiten het blanke ras, leert hun de historische ontwikkeling van de verschillende produktiewijzen, houdt vooral de historische wording in het oog, oefent verder de studenten in het hanteren van de hulpmiddelen, niet het minst van de statistiek, maar bepaalt U er toe om door deze algemene behandeling aan de studenten economies begrip bij te brengen, aan henzelf overlatende om in het maatschappelijk leven dit begrip ten aanzien van de verschillende aktuele vragen te laten doorwerken.

Aan deze beschouwingen aansluitend betoogde de heer R. Kuiper de wenselijkheid om de economie vooral als sociologie op te vatten.

Dat woord sociologie gaf aanleiding tot veel discussie.

Ook het voorstel van de commissie om aan de kolleges over economie een over maatschappijleer te doen voorafgaan, daarmee een propaedeuties onderwijs invoerend, dat ook voor niet-juristen zou zijn bestemd (Prof. Verrijn-Stuart prees deze propaedeutiese niet het minst voor onze theologen aan, met het oog op hun telkens weer blijkende belangstelling voor de politiek) gaf aan deze zelfde discussie ruim voedsel.

Het „uferlose" (woord van Dr. van Dillen) van het begrip sociologie schrikte velen af. Mej. Dr. van Manen citeerde een buitenlands hoogleraar, die sociologie als niet veel meer beschouwde dan als een leeg geredeneer in de ruimte, en die de stelling volhield dat het altijd de onbeduidende ekonom was, die er prijs op stelde zich socioloog te noemen. En Prof. Van Embden (wiens beschouwingen voor een groot deel bij Dr. Van Manen steun vonden) formuleerde scherp, dat hem de sociologie voor de pas beginnende studenten nog minder geschikt leek dan de economie. Als men sociologie ten minste mocht opvatten als de studie van de kollektief-psychiese verschijnselen, als de filosofie van de geschiedenis; iets anders ware

¹⁾ [Vereenvoudigde spelling.]

hét als bedoeld was de economische geschiedenis, die inderdaad aan de studenten een hechte grondslag van feiten geven kan.

In de discussie zijn op deze punten de tegengestelde opvattingen heel weinig tot elkaar gekomen. Maar de geest van de bespreking wettigt toch m.i. de hoop dat de bestrijders van elkaar zullen hebben geleerd, en dat de tot tweemaal toe door de voorzitter geleverde wens zal worden verwezenlijkt dat de bespreking het karakter hebbe van een gemeenschappelijk zoeken naar hetzelfde doel, niet van de verdediging van tegengestelde standpunten. Het was duidelijk dat het verlangen naar algemene en historische beschouwingen uitging van hen, die wensden zouden dat het economies samenstel van de tegenwoordige maatschappij door een ander werd vervangen, die dus bevreesd zijn voor elk maatschappelijk onderwijs dat de economische verschijnselen van het hedendaagse Europa zal doen doorgaan voor de economische verschijnselen van alle landen en van alle tijden, en die er prijs op stellen te wijzen op de factoren die niet van ekonomies huize zijn, en die toch op het ekonomies leven inwerken. Vandaar de vraag naar studie in ekonomiese verhoudingen bij andere rassen (de heer Mörzer Bruyns spitst zijn oren), naar vóór-kapitalistische produktiewijzen, naar een psychologische uitwerking. M.i. ook uit wetenschappelijk oogpunt volmaakt gerechtvaardigde verlangens. Even gerechtvaardigd als het verlangen dat de student in de rechten horen zal van ander rechtsbegrip dan het hedendaagse Nederlandse, de student in de theologie van godsdienst buiten het Christendom. Ons ekonomies hoger onderwijs zou zeker goed doen in deze richting verder uit te bouwen dan het reeds doet.

Anderzijds zou een beperking van het onderwijs in de ekonomie tot datgene wat de heren Wibaut en Kuyper wensen niet toereikend zijn. Want een feit is dat onze hedendaagse maatschappij een eigen karakter heeft, dat in die maatschappij de student zijn weg moet vinden, en dat de doorsnee-student die weg niet vindt zonder wat verder bij de hand geleid te zijn dan de heer Wibaut voorstelt.

Het is een onmiskenbaar gevaar dat de docent daarbij de student, ook ongewild, leiden zal in de door hemzelf gekozen richting. Hoe wetenschappelijk men ook doceert, daarvoor blijft altijd de persoonlijkheid van de docent te dominerend, die van de student te makkelijk kneedbaar. Maar het gevaar kan tot een minimum beperkt worden, en het zou zeker niet het kleinste bezwaar zijn van de door de heren Wibaut en Hieu voorgestane richting-differentiatie aan een nieuw te vormen ekonomiese fakulteit, dat elke docent dan de roeping zou krijgen van leidsman te zijn in een vooraf voor de student vastgestelde richting (zoals nu het geval is bij de Vrije Universiteit en de R. K. Universiteit) inplaats van de wetenschappelijke vormer te zijn, die tracht de student in staat te stellen zoveel mogelijk zelf zijn weg te bepalen en te gaan.

Is het gewicht van de bezwaren tegen het onderwijs in de sociologie en maatschappijleer niet sterk afhankelijk van de wijze van doceren? Stellig, iemand die pas eindexamen H. B. S. of gymnasium heeft gedaan, is weinig rijp voor de studie van datgene wat eigenlijk pas door de rijpheid des levens wordt begrepen of aanvoeld. Voor het aanleren van feiten leent zich inzonderheid de jeugd; voor het verkrijgen van wijsheid de ouderdom. Maar laten wij niet vergeten dat zich op later leeftijd de gelegenheid tot leskrijgen zo weinig meer voordoet. Laat het gesignaleerde gevaar van ondoeltreffendheid van dit beschouwende onderwijs ons een aanleiding zijn, dat onderwijs zelf zo eenvoudig en elementair mogelijk te houden. Slaagt de docent daarin (het moeilijkste deel van de aan onze hoogleraren opgedragen taak), dan is het zeker voor de student in zijn later leven van belang dat hij het bestaan van een wereld heeft leren kennen, met het bestaan waarvan hij anders wellicht niet voldoende rekening zou hebben gehouden. Al wordt dus het

wezen van onzo maatschappij voor de student eerst na zijn studietijd een realiteit, dan nog kan de studietijd hem als voorbereiding groot nut doen. De studietijd kan hem ook in de war brengen. Of het een dan wel het ander gebeurt, hangt tienmaal meer van de hoogleraar af dan van het studieplan.

Dr. J. G. van Dillen heeft nog een beschouwing gewijd aan het belang van een verband tussen ekonomiese en historische studie. Daarnaast heeft Ir. A. Plate — tegelijk de mening van Ir. C. F. Stork vertolkende — gepleit voor de studie van ekonomie door de studenten van de Technische Hogeschool. Naast de theoreties technische kennis heeft de Delftse student behoefte aan oefening in ekonomies denken, en het bij uitstek dynamiese van het ekonomies leven past aan de Delftse studierichting bijzonder goed aan. De ekonomie — zo meende Ir. Plate — moet in Delft examenvak worden. Desnoods ware dan van de wiskunde wat op te offeren.

R. MEES.

(Slot volgt.)

IN EN OM DE INDISCHE BEGROOTING.

II.

Het eerste deel dezer beschouwingen werd besloten met de opmerking, dat niet alleen bedrijfsonkunde haar invloed doet gelden op het staatsbudget. Ook de eigenlijke bestuurstaak houdt vaak al te weinig rekening met de financiële mogelijkheid en de reële behoefte. Dat die taak zich vaak te veel heeft uitgebreid, sterker dan de werkelijke behoefte, is reeds meermalen ook in de Tweede Kamer aangetoond. Maar van beperking wordt nog weinig bespeurd.

Een arbeidskantoor werd opgericht tegen veler waarschuwing in. Aan het hoofd gezet niet een man doorkneed in arbeidstoestanden en -behoeften, maar een secretarie-ambtenaar van de hyperethische richting daarbij. Om dat bureau toch maar enig werk en reden van bestaan te geven wordt de afdeling Stoomwezen, d.i. de inspectie van stoomketels etc., daarbij ondergebracht.

Al spoedig zien we dat bureau zich bezig houden met den kleinen landbouw, het verschaffen van gronden aan werklozen om in den kleinen landbouw een bestaan te vinden. Een onderzoek van wege het departement van L., N. en H., eenige jaren geleden ingesteld, wees het teleurstellende van dien z.g.n. kleinen landbouw aan, maar nu liefhebbert een bureau-ambtenaar op dat terrein en zal niet nalaten op het hoogst nuttige, ja, urgente daarvan te wijzen, alsof het departement van L., N. en H. daartoe niet volkomen competent was. Straks komen er inspecteurs om dien landbouw na te gaan en den landbouwers van advies te dienen en zoo langzamerhand wordt dus dat arbeidskantoor en vooral zijn chef van betekenis, met hooger salaris en grooter staf. De leider bracht dan ook al eens onder mijn aandacht dat „natuurlijk dit bureau uit moest groeien tot een departement”. En als de regering niet den moed heeft om die heele zaak, die niet anders is dan een beau geste in de richting der hyperethici, nu nog op te doeken dan zal de leider meer dan vermoedelijk als doorkneed ambtenaar wel den weg weten te vinden om dat bureau en zich zelf daarbij, eene machtige of althans hooge positie te verzekeren. Tegen zulke uitwassen, die als kankerzwellen steeds aangroeien, kan niet voldoende worden gewaarschuwd. Ze zijn remmen op de economische ontwikkeling van Indië en zuigers op het staatsbudget.

En hoe staat het met de onderwijsvoorziening van Indië? Het Europeesch Lager Onderwijs totaal verwaarloosd, opgeofferd aan de z.g.n. Hollandsche Indische school. Een schreeuwend gebrek aan onderwijskrachten bij de Europeesche lagere school en de ouders vaak tot wanhoop gebracht hoe hun kinderen behoorlijk te doen onderrichten, opdat zij op tijd van een hooger vorm van onderwijs kunnen genieten. Maar de salarissen der onderwijzers tot in het bespot-

telijke opgevoerd. Iedere andere categorie van ambtenaren vergelijkt zich, en het is menselijk, met de relatief hoog, hier te hoog betaalde groep en meent dat haar in vergelijking meer toekomt, zij te weinig wordt betaald. Maar niemand denkt er aan, dat de zaak anders zit en zij niet onderbetaald worden, maar de groep der onderwijzers overbetaald wordt en de betere verhouding moet komen niet door al die groepen meer te geven, maar de onderwijzers minder. Maar geen regeering durft dat aan, hoewel hetzelfde thans ook geldt voor de officieren. En zoolang de regeering het niet doet zal iedere groep zich trachten op te trekken aan die tehoog betaalden en zal ten slotte over de heele lijn moeten worden verhoogd. Gebrek aan durf alweer, niettegenstaande de tijd er gunstig voor is. In den tijd der hausseconjunctuur na den oorlog trok de Hollandsche jeugd zijn neus op voor Indië en eischte buitensporige betaling wanneer ze wel zoo goed wilde zijn om in Indischen staatsdienst of particulieren dienst te treden. Maar hoe zijn de tijden snel veranderd. Ik voorspelde toen, dat de tijd zou komen, dat de Hollandsche jongelui zouden likkebaarden om als't-u-belieft naar Indië te mogen gaan en het is zelfs eerder uitgekomen dan ik dacht. De economische omstandigheden in Nederland doen honderden jongelieden tevergeefs uitzien naar een passende betrekking, niet enkel in Holland maar ook in Indië, en van buitensporige eischen is geen sprake meer.

Maar hier worden millioenen verknoeid aan een niet alleen onpractisch, maar m.i. funest stelsel van inlandsch onderwijs. De tweede klasse scholen, als paddestoelen uit den grond verzezen, hebben het economisch en intellectueel peil van de dessa meer verlaagd dan verhoogd. De jeugd is leergierig, (en tevens eergierig n.l. om priaji te worden), een mooie eigenschap op zichzelf, maar deze school geeft meer dan de toekomstige dessaman behoeft aan theoretische kennis en te weinig van wat hij noodig heeft om in *zijn eigen sfeer* zich te verheffen. Zoovelen zien in dezen vorm van onderwijs een middel om verder te komen *buiten* de dessa en moeten te laat ervaren, dat daarbuiten voor hen geen plaats is die aan hun eischen, die ver boven den dessaman uitgaan, kan voldoen. Ze willen meedoen met den Europeaan maar kunnen het niet, achten zich verongelikt met hun *beetje* kennis, door hunzelf als *veel* aangezien en zijn met hun gele schoenen en groene kousen niet alleen ongelukkig, maar ook een gevaar voor de Maatschappij aan wie zij hun ellende verwijten zonder te beseffen, dat hun halve kennis hun ook maar de halve kans kan geven.

Men heeft te veel verzuimd om in de allereerste plaats het zwaartepunt van de volksontwikkeling te zoeken in de dessagemeenschap zelve. De dassaschool, mits praktisch en eenvoudig ingericht, en die zich uitsluitend ten doel stelt de leerlingen datgene bij te brengen, dat hen moet maken tot een beter lid van die dessagemeenschap, moet de basis zijn. Slechts wat daar uitblinkt door bijzonder intellect dient een kans te hebben om zich verder te vormen, niet half maar heel, en voor die weinigen, *langzaam naar we hopen aangroeiende tot velen*, zal in de Indische maatschappij buiten de dessa een behoorlijke plaats zijn te vinden. Het is de plicht der regeering, dat uitstekende intellect de middelen daartoe in hooger vorm van onderwijs te verschaffen. Maar thans wordt na de 2e klasse scholen niet enkel het buitengewone (wat natuurlijk uitzondering is), maar ook het gewone intellect uit de dessa gehaald en het peil van die gemeenschap, de hechte basis van de inlandsche maatschappij, van die krachten beroofd, stijgt niet, maar daalt.

Ik was in de gelegenheid in de Filippijnen een kijkje te krijgen in de lagere onderwijsvormen en de onderwijskwestie, ook in verband met de politieke stroomingen daar onder de bevolking, te bespreken met den Gouverneur-Generaal Wood, een man uit één stuk met zeldzaam heldere en praktische blik. Hij is

de opvolger van de zwakke en al te ethische en dus onpractische gouverneur Harrison. Het resultaat van een en ander, met als punt van uitgang de vraag daar om „independency”, is hieronder in 't kort weergegeven.

Het Amerikaanse gouvernement werkte dit onwillekeurig in de hand. Het gaf te grif toe aan den drang naar hoogere vormen van onderwijs: centraal school, high school, enz. en kweekte duizenden mannen en vrouwen met wat elementaire kennis, maar die toch nog te veel was om in hun eigen maatschappij in geld te worden gewaardeerd. Het is deze groep, die de ontevredenheid voedt, eigenlijk ontevreden met haar eigen bestaan, en baat meent te vinden bij onafhankelijkheid. Hun onvoldoende toerusting voor eene maatschappij van hoogere economische orde dan waarin ze moeten leven, schrijven ze aan alles behalve aan de natuurlijke oorzaken toe, terwijl ze hun kennis voor hun eigen maatschappij te hoog achten.

Het eigenlijke volksonderwijs, de „rural school”, de dassaschool, er op ingericht om het kind te vormen tot een beter man of vrouw *in eigen omgeving*, de dessa, door het op school wat te leeren van land- en tuinbouw, handwerk, handel, enz., alles wat later haar of zijn taak moet zijn in de dessa en daarbij wat lezen, rekenen, schrijven, enz. te leeren, moet als basis voor de gansche volksontwikkeling in de eerste plaats bevorderd worden. Door dit onderwijs alleen kan het peil van de gemeenschap, de dessa, langzaam stijgen en daaruit voorkomen een drang naar hoogere vorming die *dan* in die op hooger peil gebrachte maatschappij zelve waardeering ook in geld zal vinden. Dat ziet de tegenwoordige Gouverneur-Generaal Wood in en velen met hem. Men stichtte te veel scholen van te hoog peil. Maar hoewel thans de rural school de volle aandacht van de regeering heeft, het is, zooals generaal Wood het uitdrukt: niet enkel in den oorlog maar ook hier, vaak moeilijker om te retireeren dan om te avanceren.

Een uitstekend beginsel wordt bij de rural school meer en meer toegepast, n.l. dat de gemeente, de dessa, de kosten draagt of er althans flink in bijdraagt. Juist daardoor ook alweer wordt dat onderwijs door de ouders meer en meer gewaardeerd.

Zelve de consequenties dragen, zich opofferingen voor een zaak getroosten, ziehier het goede pedagogische beginsel.

En die onderwijzers krijgen niet, zooals in Indië, een salaris dat het gemiddelde inkomen van den dessaman verre overtreft en hen als brammen op de dassaliden doet neerzien.

Hier zijn, bij meer doeltreffend onderwijs, millioenen te bezuinigen, ook wanneer het Europeesch onderwijs beter wordt voorzien. En ook zal men ernstig moeten onderzoeken wat het werkelijke resultaat is van de Inlandsch Europeesche school. Ook deze kweekt tal van menschen, die in hun eigen omgeving tot welvaart hadden kunnen komen en die omgeving verheffen en nu krukken blijven in eene maatschappij, waarin ze niet thuis behooren.

Maar Mr. Creutzberg, de beschermer van dat funeste systeem en de desorganisator van het Europeesch lager onderwijs, had nog een ander plan, n.l. om de tweede klasse school te maken tot kopschool op de dassaschool en voorzeker is er geen beter middel om de dessa te ontlasten van het beetje intellect dat er is, want de jeugd zal nu zeker geen genoegen meer nemen enkel met de dassaschool, maar in grooten getale via de dassaschool de 2e klasse school bevolken in grooter getal dan nu die school ook het primaire onderwijs geeft, en hoevelen ervan zullen als nijvere, beter geschoolede menschen in hun dessa terugkeeren om die op hooger niveau te brengen? Zonder twijfel zal het aantal dier scholen dan nog eene sterke uitbreiding moeten ondergaan.

;- We vergeten het leggen van eene degelijke fundeering en bouwen maar vast huizen, liefst een toren, op weeken grond. Dat ook de volksopvoeding als 't ware

een zendingarbeid is, waar meerdere geslachten aan werken voordat een stevig resultaat is bereikt, wordt door velen, en hieronder de regeering van Ned.-Indië, niet ingezien.

Straks wordt de Technische Hoogeschool eene rijks-inrichting. Reeds nu weet men niet, waar al die civiel-ingenieurs een plaats moeten vinden wanneer de regeering geen plaatsen voor hen creëert, want in de particuliere bedrijven in Indië is hun aantal relatief gering. En ook deze hogeschool is op buitengewoon royalen leest geschoeid. Zal de regeering den moed hebben om deze uitgave binnen redelijke grenzen te brengen? Dat deze hogeschool reeds voor hare studenten geen goed afzetgebied heeft, moge een waarschuwing zijn om slechts uiterst voorzichtig het hoger onderwijs in Indië te expandeeren.

Alweer geven de Filippijnen ons hierin een waarschuwend voorbeeld. De faculteit der rechten had de grootste attractie voor de Filippijnsche jeugd. Maar spoedig waren overal „advocaten” gevestigd en die moesten leven. De practijken van onze in Indië welbekende „prokrol bamboe” zonken erbij in 't niet. Ze werden een plaag voor de bevolking en de regeering moest maatregelen nemen om den stroom in andere richting te leiden, vooral in de medische, opdat zich in plaats van advocaten, medici vestigen in de bevolkingscentra en die voor hun diensten niet enkel door den staat, maar evenals de advocaten (maar nu voor nuttig werk) door de patiënten worden betaald.

Onze inlandsche artsschool staat zeker niet lager dan de hogeschool te Manilla.

Mr. Creutzberg werd, zeker tot belooning voor wat hij deed ter desorganisatie van het onderwijs, kort geleden tot lid van den Raad van Ned.-Indië benoemd.

En wat zien we bij de z.g.n. decentralisatie? Een mislukking vrijwel over de geheele lijn. Het begrip is nuttig en goed, maar het juiste inzicht in de uitvoering faalt en heeft gefaald. Wat in moederlandsche gemeenten in den loop van vele jaren is tot stand gebracht, bestrating en zooveel zaken meer van algemeen nut, moest in Indië op korten termijn geschieden. Men bedacht niet, dat dit niet te betalen is, en hield er ook geen rekening mee, dat in een Indische stad of stadje het aantal belastingbetalende ingezetenen per KM². relatief zeer gering is en ook de huizen er niet mannetje aan mannetje staan. Wegenaanleg, ja, wat niet al, is per belastbaar hoofd van de gemeentelijke bevolking buitengewoon kostbaar. Bijna iedere gemeente zag „een groote toekomst voor zich” als motiveering van die groote uitgaven en de regeering heeft eenvoudig een flink stuk van die uitgaven op zich te nemen. In korten tijd werd leening op leening gesloten door meerdere gemeenten en de inwoners met een belastingdruk bezwaard, die, bij de ook door dat wanbeleid stijgende rijksbelasting, voor hen een ondragelijke plaag en uitgave is geworden.

Maar de regeering had de kracht niet het afdoende tegen te gaan. Als leider fungeerde eenige jaren een gewezen secretarie-ambtenaar, een slap man met zeer middelmatige kennis en het fregat, de decentralisatie, kwam en daarover bestaat thans geen twijfel meer, in het riet terecht en zit er stevig vast. De gewestelijke en gemeentelijke besturen wringen zich in allerlei bochten om nieuwe belastingbronnen te vinden (aan te boren zegt de Minister van Koloniën) en een hooger uitkeering van de regeering te krijgen, en deze zal maar al te vaak toegeven, omdat zijzelve mede voor die débacle verantwoordelijk is.

De omstandigheden werken mee aan dat te betreuren resultaat. Immers de vroede vaders van gemeente of gewestelijk bestuur zijn meestal maar een korten tijd daar gevestigd, het va et vient is in Indië nog steeds groot en zal dat blijven, en het medewerken aan kostbare maatregelen is zooveel gemakkelijker wanneer men zelve de consequenties er slechts kort of niet van behoeft te dragen. Après moi le déluge! Maar een reden temeer voor de regeering om met

kracht in te grijpen en te leiden, een kracht, die tot nu toe ontbroken heeft.

Maar in het Indische levende pantheon (de Raad van Indië) is die adviseur of leider der decentralisatie uit dankbaarheid voor de bewezen diensten bijgezet! Het einde kroont het werk!

Maar ook in ander opzicht bemerken wij van een krachtig streven naar versoering niets. Er blijft in dienst een wetenschappelijk adviseur voor het volkscredietwezen, zwevende buiten elk departementaal verband, het ideaal van elken Indischen ambtenaar, maar theoretiseerende staande geheel buiten de werkelijkheid. Er moet met geweld gecoöpererd worden, het moderne westersche begrip toegepast op eene bevolking, die ons nog meerdere eeuwen achter is. We kunnen niet wachten totdat de cultuurhoogte, niet van enkelen, maar van de massa zoover is gestegen, dat zij het begrip coöperatie bevatten en omvatten kan. Op Java was tot heden elke coöperatie feitelijk een mislukking en die z.g.n. coöperaties werden feitelijk geheel beheerd door gouvernements-ambtenaren; de deelnemers stonden zoowat in hun dienst en enkel de baten (de door de regeering gemaakte kosten zijn niet in rekening gebracht), kwamen ten voordeele van de z.g.n. coöperators. Maar als men ze maar even loslaat is het mis. De coöperatieve steenbakkerij te Paree, waarin nog eenige duizenden guldens gouvernementsgeld zitten, zakte onmiddellijk in elkaar, toen een tijdelijke groote vraag naar het product pannen door den dienst der pestbestrijding ophield en het bestuur de coöperatie losliet, meenende dat de zaak stevig stond. Een paar der coöperators, die zich verrijkten ten koste van hun broeders, kwamen in de gevangenis. Met groote moeite wordt de zaak door de afdeling Nijverheid van het departement van L., N. en H. drijvende gehouden om te trachten het gouvernementsgeld er weer uit te krijgen.

Eene smedencoöperatie te Tjitjoeroek, die feitelijk was eene vereeniging van dessameden, die voor gezamenlijke rekening werkten onder het toezicht van een landbouwconsulent, viel, toen na den oorlog voor minderen prijs betere patjols enz. werden ingevoerd. Tegen het machinale grootbedrijf is zij niet bestand. Wellicht hebben die smeden geleerd beter af te werken dan vroeger, nu ze onder toezicht en leiding stonden, en dat zal dan nog een goed resultaat zijn. Maar eene feitelijke coöperatie is het nooit geweest.

Die zgn. coöperaties konden enkel door die bijzondere omstandigheden bestaan.

De djerokverzendvereeniging te Batoe, een coöperatie van djerok (sinaasappel)-kweekers om hun product aan de markt te brengen, d.i. bij de consumenten direct, werkte goed, zoolang de tuinbouwambtenaar van het departement van L., N. en H. de leiding had, maar het liep onmiddellijk mis, toen men, meenende dat de zaak gezond was, ze even losliet en de oude leiding moest worden hersteld.

Maar Kromo kent het beginsel van coöperatie niet. Dat begrip van samenwerking, de winsten gezamenlijk en ook de verliezen, allen voor elkaar werkende, is geheel tegen zijn karakter. Elk voor zich en God voor ons allen is zijn levensdevies. Och, hoevele eeuwen van langzaam voortschrijdende beschaving heeft het in ons Westen geduurd, voordat men daar het begrip coöperatie kon waardeeren?

Eerst dan wanneer we de bevolking gebracht hebben op eene cultuurhoogte, voldoende om dat „elk voor zich” op zij te zetten, zullen we met ons dringen in deze richting succes hebben. Nu is het een gevaarlijk experiment, omdat niet elke coöperator beseft, dat hij ten bate van allen zijn uiterste best moet doen.

Een goede pannembakker vormt per dag b.v. 120 pannen. Het gemiddelde door de coöperators te Paree zelve gevormde daalde tot pl.m. 60. A liet het aankomen op B en B op C, wie Kromo kent zal dat volstrekt niet verwonderen. En toen er door bemiddeling van den Nijverheidsconsulent weer eens eene flinke bestelling kwam, toen moesten er arbeiders-pannen-

bakkers in dienst worden genomen, die in taak werken, om op een behoorlijk daggemiddelde te komen en nauwlettend toezicht was noodig om te verhinderen, dat de zgn. coöperators niet enkel strootjes rookten.

Laat men toch afwachten totdat de tijd er rijp voor is, tot een goed stelsel van volksonderwijs, waaraan het tot nu toe helaas ontbreekt, de massa rijp heeft gemaakt voor een begrip als dit.

Ik haal dat hier als een voorbeeld aan, hoe de staats-taak zich nutteloos uitbreidt op aandrang van ambtenaren, die nu eenmaal de bevolking niet willen zien in haar werkelijke karakter en cultuurhoogte. En als er eenmaal een ambtenaar voor is, dan zal die ook, al is 't ook tegen heug en meug, willen coöperereeren, de betekenis van zijn functie willen demonstreeren en zijn onmisbaarheid daarbij.

De volkscredietbankjes, op zichzelf nuttige instellingen, maar die, het ligt in den aard van de zaak, relatief kleine bedragen omzetten en groot risico loopen, die een groot personeel voor onderzoek en contrôle eischen en een Europeesch directeur (het karakter van Kromo is tegen zoo'n functie nog niet bestand), zien we in keurige gebouwen gevestigd, alsof er tonnen of millioenen met groote winst worden omgezet en het salaris van dien directeur is in den regel in overeenstemming met die fictie.

Hoe de regeering een kostbaren voorzitter en gedelegeerd lid van de z.g.n. nijverheidscommissie handhaaft, alweer buiten eenig departementaal verband, terwijl de zorg voor de bevordering van de nijverheid in „haar ganschen omvang” berust bij een landsorgaan, het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, zal ik in eene mededeeling over de nijverheidsbevordering behandelen.

Is het wonder, dat er ontevredenheid heerscht bij de ambtenaren, die slachtoffer van de hoogst noodzakelijke bezuiniging zijn, wanneer ze om zich heen het geld met handen vol zien wegslijten?

Een ambtenaar van hoogen rang verlaat 's lands dienst vóór hij zijn pensioen heeft verdiend, om een zeer hoog bezoldigde betrekking in de particuliere industrie aan te nemen. De zaak is binnen een paar jaren fout en de regeering, in plaats van te zeggen: qui va à la chasse, perd sa place, neemt hem weer liefdevol aan, geeft hem speciale opdrachten, want in zijn oude functie was geen plaats meer voor hem, gesteld al dat men er op gesteld was hem daarin te herstellen. En zoo wordt hij in de gelegenheid gesteld zijn pensioen te verdienen en dat niettegenstaande er niet voldoende plaatsen zijn voor ambtenaren, die van verlof terugkeeren en niet voor geldelijk voordeel zijn weggelopen.

Ik zal het bij deze enkele voorbeelden laten, ze staan helaas niet op zichzelf. Ik doe een greep uit mijn herinnering onder twee Gouverneurs-Generaal.

Men wil het bestuursstelsel z.g.n. vereenvoudigen. Men wil bijv. Sumatra in enkele groote bestuurseenheden, gouvernementen, verdeelen en Java in een gouvernement van West-Java, van Midden-Java en van Oost-Java en een regeeringscommissaris met een behoorlijken staf is bezig om dat vraagstuk te bestuderen. Alleen aan salarissen kost die studie duizenden guldens 's maands.

Wat is het doel oorspronkelijk? Men meent dat er in het corps ambtenaren B.B. te weinig zoo hervorragende personen zijn, die een gewest als thans, goed kunnen besturen. De keuze is beperkt en men moet zich vaak met halve krachten vergenoegen. Het aantal zal nu belangrijk minder worden, dus elke plaats kan door een prima kracht worden bezet. Het zal goedkooper zijn doordat deze gouvernementen meer zelve de inwendige zaken kunnen beoordeelen en besturen. Decentralisatie dus ten opzichte van het centraal gezag, centralisatie van groote gebiedsdeelen in de gouvernementen.

Wat het eerste betreft zet ik wat de buitengewesten betreft een groot vraagteken. Daar is m.i. allerminst

een gebrek aan flinke, voor hun taak geheel berekende bestuursambtenaren. Ze zijn uit dezelfde categorie als die op Java voortgekomen, dezelfde opleiding enz., maar doorliepen in de praktijk een gansch andere school. Ze zijn niet jarenlang het knechtje van resident of assistent-resident, maar ver van hun chefs verwijderd, in vaak uiterst moeilijke omstandigheden, hebben ze geleerd zelf te handelen op eigen verantwoording en velen van hen met vrouw en kindereu zijn meermalen van gevaar omringd. Dagreizen soms van de beschaving verwijderd, missende zooveel wat het leven ook voor den weinig eischende aangenaam maakt, zijn dezen niet verwend, maar in de harde school van het leven in de wildernis gevormd.

Ik heb eerbied voor dat corps in de buitengewesten en met bewondering heb ik het aan den arbeid gezien, opgewekt en zonder gekanker in een taak heel wat verantwoordelijker en moeilijker dan van de vaak mopperende Java-collega's.

Neen, daar is keuze genoeg en onder het allerbeste. Dat motief voor de nieuwe indeeling is gezocht.

En nu de bezuiniging? Ik heb er nimmer aan geloofd. In elk gouvernement zullen voor haast elken tak van dienst weer z.g.n. dirigeerende ambtenaren noodig zijn, inspecteurs en die zullen niet rusten voordat ze een groot aantal ambtenaren onder zich hebben. Ik zie boschwezen, veeartsenijkundigen dienst, volkscredietwezen, onderwijs, ja wat niet al, met tal van hooge ambtenaren vermeerderd en de regeering ziet niet in, dat de drang naar deze bestuursreorganisatie, wellicht oorspronkelijk van haar uitgegaan, is opgevangen door tal van categorieën van ambtenaren, die de zaak pousseeren, ten eigen bate.

Vele residenten zijn er voorstanders van, maar hopen op een gouverneursplaats. Ja, op Sumatra waren er al een drietal concurrenten, die allen hoopten gouverneur van Zuid-Sumatra te worden en met kracht de instelling van gouvernementen verdedigden!

De houtvester acht het urgent. Immers er komen dan meer inspecteursplaatsen en deze zijn dan minder afhankelijk van de centrale leiding of hebben een mooie kans, die ten slotte aan hun laars te lappen. De veearts zegt: er kan geen dag mee worden gewacht. Hoe mooi, een dirigerend veearts in elk gouvernement. Daar zit toekomst in. De landbouwconsulent, hoewel die dienst nog uiterst bescheiden is, denkt reeds in dezelfde richting en de pandhuisman, de volkscredietwezenman, de waterstaatsingenieur, ja wie al niet, kijken naar denzelfden kant. Promotie is het groote woord; van landsbelang wordt niet gehoord!

Men weet nu al, dat de meerdere jaarlijksche kosten voor het land vele millioenen zullen belooopen, millioenen, die we niet bezitten, maar die m.i. totaal onnoodig zullen worden uitgegeven. In de tegenwoordige, geweldige groote gebiedsdeelen in de buitengewesten heeft een flink gewestelijk bestuurshoofd een prachttak, die zijn leven vult zonder omringd te zijn van een staf van „dirigeerende” ambtenaren.

Op Java zijn reeds enkele residenties samengetrokken, maar ik erken uit ervaring alweer, dat daar de keuze van goede gewestelijke bestuurders uiterst beperkt is. Maar dat ligt niet aan de grondstof, die is dezelfde als voor de buitengewesten, maar aan de opleiding in de praktijk. Daar op Java is, en daaraan heeft de regeering schuld, alles zoo pietluttig gereguleerd, is elke controleur en assistent-resident, ja resident, zoo doodsbang zijn vingers te branden, dat van het opvoeden tot krachtige, zelfbewuste, bekwaame bestuursambtenaren geen sprake is, en men blijf moet zijn er nog eens een paar te vinden, die niettegenstaande die omstandigheden uitmunten als karaktervaste, flinke bestuurders van een gewest. De regeering heeft het in hare hand, zonder bestuursreorganisatie in den vorm van departementen, dit bezwaar op te heffen en het zal niet enkel ten goede komen aan de waarde van het B. bestuurscorps op Java, maar zeer zeker ook aan de bevolking, bruin en blank!

Maar de begroting van '24 spreekt van een stop-

zetten van de voorbereidingen, tot het instellen van gouvernementen niet! De commissaris en zijn staf blijven; de resident, de vicars, de houtvester, de landbouwconsulent, de ingenieur, de pandhuisman, ja wie al niet, dringt aan op de instelling van gouvernementen waarvan voor *hun belang* de urgentie vaststaat! Zij kunnen niet wachten, „geen dag en geen nacht!”

J. SIBINGA MULDER.

(Wordt vervolgd.)

TERMIJNHANDEL OP JAVA.

Velen zullen met belangstelling gelezen hebben het artikel van den heer Th. G. H. Stibbe onder dit hoofd in No. 413 van dit weekblad. Met volle waardeering der goede bedoeling van den schrijver moge hier eene korte beschouwing volgen over de geopperde denkbeelden, speciaal met betrekking tot den Suikerhandel op Java.

Als reden waarom voor den handel in dit artikel, dat nagenoeg uitsluitend op verwijderden termijn verkocht wordt, nog geen controleerende regeling getroffen werd, moet aangevoerd worden, dat daarvoor bij de meest geïnteresseerde partijen, nl. bij de producenten en bij de exporteurs, geen behoefte bestaat. De aansluiting der Java Suikerfabrikanten met een centraal verkoopbureau heeft zeker groote wijzigingen in den handel op Java teweeg gebracht, doch zoowel de Vereenigde Java Suiker Producenten als de groote Exporteurs hebben zich door nieuwe verkoopcondities reeds lang bij den nieuwen toestand aangepast.

Wat nu de beroepsspeculanten betreft, zoo waren reeds lang voor de oprichting der V.J.S.P. heel veel contracten in omloop zonder eenige fabrieksbeplanning, waarin dus alleen de maand van levering bepaald werd, terwijl in de plaats van de contracten met fabrieksbeplanning thans getreden zijn de z.g.n. overcontracten van de V.J.S.P. Wie eene partij suiker uit de tweede hand koopt, kan zich dus — ook zonder dat de fabriek genoemd wordt — door daaraan de conditie te verbinden van overlegging van het origineele V.J.S.P.-contract, overtuigen of het hier een bonafide verkoop betreft. Verzuimt de koper dit, dan heeft hij latere decepties aan zichzelf te wijten. De overname van een dergelijk V.J.S.P.-contract uit de tweede, derde of zooveelste hand geeft zelfs meer waarborg dan vroeger de inkoop uit de tweede hand van een fabriekscontract, omdat de origineele koper bij de V.J.S.P. zekerheid gesteld heeft in den vorm van eene storting of van eene bankgarantie.

Nu vraagt de heer Stibbe voor de afwikkeling van de tweedehandscontracten weliswaar nog geen likwidatiekas op Europeesche leest geschoeid, maar wel een daarop gelijkend controleerend lichaam of verzekeringsbedrijf, dat later misschien tot de oprichting eener likwidatiekas met geregelden termijnhandel, gelijk aan de groote Europeesche en Amerikaansche handelscentra, zou kunnen leiden.

De oprichting van eene dergelijke termijnbeurs op Java zoude zeer ernstige gevaren in zich sluiten. De speculatie in het artikel zoude zich dan niet meer bepalen tot de beroepsspeculanten, maar eveneens en vermoedelijk in nog ruimere mate dan dit op andere beurzen geschiedt, zoude op Java Jan en alleman — Europeaan, Chinees, Japanner en Inlander — die wat geld over heeft, zich op het glibberige terrein van de termijnmarkt begeven en in suiker gaan speculeeren, hetgeen voor den reëlen handel tot hoogst ongewenschte dagelijksche fluctuaties zoude leiden.

Maar de cliënteel van de termijnbeurs zoude zich niet tot Java bepalen. Groote buitenlandse operateurs zullen de termijnmarkt op Java willen gebruiken als arbitrage van operaties elders en welke groote schokken voor de markt met kapitaalsonttrekking van Java daaruit kunnen voortspruiten zal ieder in deze zaken ingewijde kunnen beseffen.

De Java Suikerhandel heeft in den loop der jaren menige crisis doorgemaakt, maar deze zouden m.i. nog talrijker en scherper geweest zijn, indien Java met

eene termijnmarkt voor suiker „gezegend” ware geweest.

Er zoude nog meer aan te voeren zijn tegen het oprichten van eene termijnmarkt op Java, doch ik meen voorloopig met deze ernstige waarschuwing te kunnen volstaan. Laat ons de tegenwoordige toestanden aan de Javasuikêrmarkt, die nog zoo slecht niet zijn, niet doen vervangen door eene regeling, die groote gevaren voor de toekomst inhoudt.

De Javasuiker speculanten, die eene heel bijzondere categorie van handelaren vormen, kan men gerust aan hun lot overlaten. Wie van hen wil koopen of aan hen wil verkoopen zal ook in de toekomst evenals in het verleden goed uit zijn oogen moeten kijken.

A. VOLZ.

* * *

Naschrift. Het wil mij voorkomen, dat hier duidelijk „de Suiker-Exporteur” aan het woord is, voor wien er slechts twee groepen bestaan, nl. de Producenten — resp. de V.J.S.P. — en de Exporteurs.

Geheel worden daarbij over het hoofd gezien: i.o. de zêér groote belangen, welke er liggen „tusschen” de V.J.S.P. en de exporteurs, nl. die van den lokalen handel;

2o. producten als koffie, rubber, peper, Rangoon en Saigon rijst etc.

Zelfs, *indien* de vrees van den heer Volz te eeniger tijd zou blijken gegrond te zijn, nl. dat later misschien tot de oprichting van een liquidatiekas zou kunnen worden overgegaan, dan nog meen ik, dat de speculatie zich nimmer tot Jan-en-alleman — Europeanen, Inlanders enz. — zou uitbreiden.

In Europa en Amerika dobbelt toch ook niet Jan-en-alleman en wordt door de Liquidatiekas toch ook maar niet iedereen tot het doen van termijnzaken toegelaten?

Dat de tegenwoordige toestanden op de Javasuikermarkt nog zoo slecht niet zijn, kan ik den inzender niet toegeven, wanneer ik daarbij in aanmerking neem, dat er alleen in het jaar 1923 op Java wellicht 20 firma's, zoowel Europeesche als Chineesche en Britsch-Indische, zijn gefailleerd, ten gevolge niet alleen van hunne *eigen* speculaties, doch voor een goed deel in het ongeluk meegetrokken door posities van anderen, die niet konden worden afgewikkeld. Bij een geregementeerden handel in het artikel ware zulks zeer zeker in die mate niet mogelijk geweest.

S.

DE BRITSCHE VOORKEURRECHTEN.

De verkiezingen, die in de afgelopen week in Engeland gehouden werden, waren van meer dan zuiver politieke beteekenis. De inzet was immers een handelspolitiek beginsel wat — blijkens ook hier te lande opgedane ervaringen — in den verkiezingsstrijd een slechte kans is.

Nu de conservatieven in Engeland niet de meerderheid hebben verkregen, waarop door hen was gehoopt, is het niet waarschijnlijk, dat de handelspolitiek van Engeland de wijziging zal ondergaan, die door hen was voorgesteld. Ook de kans op uitbreiding van de aan de Rijksdeelen gegeven voorkeur op het stuk van invoerrechten, welke in het verkiezingsprogramma der conservatieven en door het kabinet Baldwin werd voorgesteld, is hiermee verminderd. Het is daarom thans een goed oogenblik eens na te gaan wat tot zoover aan imperial preference in het Britsche Rijk is gegroeid.

Het Britsch Imperium als een saamhoorigheid te willen bezien is niet van zekere willekeurigheid vrij te pleiten. De gebieden, die er toe behooren, verkeer geographisch in geheel verschillende omstandigheden en daarom doen zich ook bij de belangen belangrijke afwijkingen voor. Terwijl de buitengewesten van het Britsche Rijk vooral grondstoffenreservoirs zijn, is het moederland in de eerste plaats industriegebied, waarvoor 55 pCt. van de behoefte aan graan en 60 pCt. van de vleeschbehoefte van buitenaf moe-

ten worden aangevoerd. Bezieet men hierbij de verdeling van de bevolking, dan blijkt in nog sterkere mate het verschil der positie. Groot-Brittannië had in 1921 een bevolking van 42,7 miljoen op een oppervlak van 59.000 vierkante mijlen; volgens de laatst bekende cijfers bedroeg het aantal werklozen 1.185.000. Canada daarentegen heeft een bevolking van 8,7 miljoen op 3,7 miljoen vierkante mijlen en Australië 5,4 miljoen op een gebied van 2,9 miljoen.

Om het ontstaan van de voorkeurrechten in het Britsche Imperium te begrijpen moeten enkele stappen in de geschiedenis worden teruggedaan.

Met de Reform Bill was in 1832 door Sir Robert Peel een nieuwe basis gelegd. De agrarische macht was hiermede in het Parlement gebroken en in 1846 was ook op handelspolitiek gebied de eerste overwinning behaald door de afschaffing der graanrechten. Disraeli's groote verdienste bestond er in, dat hij ook de Tories aanhangers van het vrijhandelsstelsel wist te maken. Deze gingen er toen toe over hun aandacht vooral op de behartiging der buitenlandsche politiek te richten en op de samensluiting binnen het Britsche Rijk.¹⁾ Zoolang in Engeland nog protectie bestond was er tusschen moederland en de Dominions wederkeerig differentieele begunstiging geweest. Toen dit door de invoering van de liberale politiek in Engeland moest wegvallen, werd als compensatie aan de Dominions handelspolitieke autonomie gegeven, wat de meesten er toe gevoerd heeft tot protectie over te gaan.

In Engeland werd een nieuw geluid gehoord in 1896, toen de bekende Minister van Koloniën, Chamberlain in het openbaar uitsprak, dat zijn ideaal was de stichting verwezenlijkt te zien van een Groot-Britsche tolunie, waarbinnen vrijhandel zou bestaan en die tegenover het buitenland in tariefpolitiek één lijn zou trekken. Gedurende den Boerenoorlog, die eenige jaren later gevoerd werd, had Engeland uit financiële overwegingen een graanrecht ingevoerd van 1 shilling per quarter. Na den oorlog verzocht Canada dit recht in stand te laten, met verleening van preferentie en Chamberlain ondersteunde dit verzoek, doch toen hij hierbij niet de instemming vond zijner collega's trad hij af en leed ook bij de Parlementsverkiezingen van 1906 de nederlaag.

Voordat deze preferentieactie zich in Engeland afgespeeld had, had echter Canada reeds in deze richting stappen gedaan. In 1894 kwamen in Ottawa op verzoek van den Canadeeschen premier vertegenwoordigers der Britsche koloniën samen. De conferentie nam een resolutie aan, dat tariefovereenkomsten tusschen Groot-Brittannië en haar koloniën, waarbij de handel binnen het Rijk preferentie zou genieten boven den invoer van daarbuiten gelegen landen, gewenscht waren.

De eerste poging in Engeland gedaan om in deze richting iets te ondernemen leed, als gezegd, schipbreuk. Toen voerde in 1897, zonder dat daar een concessie tegenover stond, Canada voor den invoer uit het moederland preferentie in, welke thans ongeveer $\frac{1}{3}$ van het autonome tarief bedraagt.

Het voorbeeld van Canada heeft navolging gevonden. De toestand is thans als volgt: De zichzelf besturende Dominions, evenwel met uitzondering van Newfoundland, Englands oudste kolonie, laten voor den invoer uit Engeland een preferent recht gelden. In Australië werd het preferentieel tarief in 1921 voor Engeland gunstiger gemaakt. In de meeste gevallen bestaat een preferentie van 10 à 15 pCt. In Nieuw-Zeeland, waar ook in 1921 een herziening plaats vond, bestaat voor ongeveer $\frac{2}{3}$ der tariefposten een preferentie die van 10 tot 20 pCt. varieert. Zuid-Afrika verleent een preferentie, die 3 pCt. van de waarde bedraagt.²⁾ Britsch-Indië, dat voor het moederland ver-

reweg het belangrijkste afzetgebied binnen het Imperium is, heeft aan het moederland nooit preferentie verleend.

Tegenover deze preferenties, die door de Dominions aan Groot-Brittannië gegeven worden, staat sedert den oorlog een zekere mate van preferentie, die in het moederland op invoer, afkomstig uit gebieden binnen het Britsche rijk gelegen, wordt verleend. Er is voor het ontstaan van deze preferentie een vergelijking te maken met hetgeen zich na den Boerenoorlog heeft afgespeeld, waarover wij hiervoren spraken. Ook in den jongsten oorlog, dien Engeland voerde, werden uit financiële overwegingen enkele nieuwe invoerbelastingen aan de weinige in Engeland bestaande fiscale rechten toegevoegd. Na het eindigen van den oorlog zijn deze rechten niet weer alle opgeheven. Bij de wet van 31 Juli 1919 is evenwel voor den invoer uit het Britsche Rijk een preferentie toegekend, ook Britsch-Indië is hierbij begrepen. Voor thee trad deze preferentie in werking op 2 Juni 1919, voor de andere artikelen op 1 September 1919. De preferentie strekt zich uit tot cacao, koffie, cichorei, thee, suiker (ook melasse), marmelade enz., gecondenseerde melk, krenten, vijgen, wijnen cognac, rum, spiritus (gedenatureerd of niet), piano's, grammofoons, andere muziekinstrumenten, klokken, horloges, films, tabak, sigaren, cigarettens, motorwagens en motorolie. Meestal wordt volgens de preferentieschaal $\frac{5}{6}$ van het autonome tarief betaald. Bij spiritueliën is de korting minder.¹⁾

Behalve deze preferentie bestaat er thans ook nog op andere wijze een preferentie, sedert de invoering van de „Safeguarding of Industries Act” die, om het voortbestaan van de z.g. Key Industries te verzekeren, den invoer der producten, van deze nijverheidstakken, met een recht van $33\frac{1}{2}$ pCt. treft. De Dominions betalen dit bijzondere recht niet.

Voor eenige van de producten, waarvoor een preferentieel recht bestaat, wordt door de Dominions een belangrijk gedeelte van den geheelen import ingevoerd. Zoo bijv. cacao 92 pCt., thee 86 pCt., koffie 48 pCt. Ook piano's komen onder het voorkeurrecht veel uit de koloniën.

Het effect, dat de in het Britsche rijk bestaande preferentie op de ontwikkeling der handelsrelaties binnen het Rijk heeft gehad, kan worden nagegaan in het volgende staatje:

Netto invoeren — Januari tot September.					
	1914	1920	1921	1922	1923
van	%	%	%	%	%
Europa.....	38,6	20,9	25,7	26,6	30,2
Vereenigde Staten.....	16,0	29,5	26,5	22,1	17,4
Overige buitenland	15,9	21,5	17,5	20,0	20,1
Dominions	29,5	28,1	30,3	31,3	32,3

Uitvoeren uit Groot-Brittannië.					
naar	1914	1920	1921	1922	1923
	%	%	%	%	%
Europa.....	34,8	41,1	32,2	36,9	35,1
Vereenigde Staten.....	7,8	6,3	6,4	7,6	8,0
Overige buitenland	16,6	15,9	18,8	16,2	18,3
Dominions	40,8	36,7	42,6	39,3	38,6

Deze cijfers wijzen uit, dat de Dominions in de afgelopen jaren hun aandeel in den invoer van Groot-Brittannië hebben zien vermeerderen, terwijl, niet tegenstaande de premie, welke in de door de Dominions aangeboden preferentieele tarieven gelegen was, het percentage van den uitvoer van Groot-Brittannië naar de Dominions eerder daling dan stijging vertoonde.

De preferentie, die door de Dominions gegeven wordt, is dan ook meer schijn dan wezen. De Dominions wetgever heeft zich eerst afgevraagd, hoe hoog het recht ter bescherming van de binnenlandsche industrie zal moeten zijn en dit recht is dan als het preferentie recht voor het moederland aangenomen,

ferente schaal ook voor den handel tusschen de Dominions of koloniën onderling geldt.

¹⁾ [Verg. het artikel van Dr. T. E. Gregory in het nummer van 24 October jl. — Red.]

¹⁾ Vergelijk: G. v. Schulze Gaevernitz, Britischer Imperialismus; zie voor de voorstellen op handelspolitiek gebied tijdens den oorlog mijn artikel in E. S. B. van 1918, pag. 474 v.v.

²⁾ Tot goed begrip zij hier nog aangeteekend, dat de pre-

waarop voor andere landen een verhooging komt. . . Engeland zou natuurlijk gaarne in de Dominions een verbetering der afzetkansen vinden, maar hetgeen Engeland door den in Europa op economisch gebied heerschenden toestand sedert 1920 heeft moeten inboeten zal het nimmer, ook al zouden de Dominions daar niet tegen gekant zijn, aldaar kunnen terugvinden. Wanneer de Dominions weer in de landen van Europa vraag vinden voor de grondstoffen die deze landen vroeger in belangrijke hoeveelheid van hen kochten, zal vanzelf ook de afzet groter worden van de goederen die de Dominions gewend zijn uit het moederland te betrekken.

Wat de Dominions zelf betreft is het duidelijk, dat zij niet afkeerig zijn van de aan hen in Engeland gegeven preferentie. Op de in het najaar te Londen gehouden Rijksconferentie is van hun zijde op uitbreiding van deze preferentie aangedrongen, waarbij natuurlijk een beroep werd gedaan op de preferentie die de Dominions aan het moederland geven. Het kabinet Baldwin is aan dezen aandrang tegemoet gekomen en heeft destijds een serie voorstellen tot het invoeren van nieuwe voorkeurrechten aan de Conferentie overgelegd. Dit voorstel had de volgende strekking. Voor suiker de preferentie van ongeveer een half penny per pond voor 10 jaar vast te leggen; voor wijn het preferente recht op 2 shilling per gallon te stellen, tegen 6 shilling bij invoer uit het buitenland en de preferentie op de opcenten bij mousseerenden wijn van 30 op 50 pCt. te brengen; bij tabak de preferentie te verhoogen van $\frac{1}{8}$ tot $\frac{1}{4}$ van het geheven recht. Op invoer van appels, geconserveerde zalm, vruchtensap en honing bij invoer uit het buitenland een zeker recht te stellen, terwijl invoer uit het Imperium vrij zal zijn. Ten slotte gedroogde vruchten met een recht te belasten, doch invoer daarvan uit het Imperium vrij te laten, welke thans — zooals reeds werd opgemerkt — voor zooveel een recht geldt, preferentie geniet; zoo ook ingelegde vruchten van binnen het Rijk afkomstig, vrij te laten, terwijl andere invoer belast wordt. Deze voorstellen hebben evenwel thans hun actueele waarde verloren.

Voor zooveel men zich aan Dominions zijde beijvert om uitbreiding der preferentie in Engeland te verkrijgen is de belangstelling, zooals begrijpelijk, voor voedingsmiddelen en dergelijke (wol) het grootst, waarvan Mr. Bruce, de prime minister van Australië, op de laatst gehouden Rijksconferentie geen geheim heeft gemaakt. Ook Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika interesseeren zich voor preferentie in deze richting. In Canada is de belangstelling voor het vraagstuk minder groot. Mackenzie King, de premier van Canada, zeide in een redevoering te Toronto, kort voor dat hij naar de najaarsconferentie in Londen vertrok, dat Canada niet vroeg om verandering in de verhoudingen met Groot-Brittannië of met de Dominions, daar naar zijn gevoelen het nu niet de tijd was om een wijziging in de handelspolitiek in te voeren.¹⁾

Blijkens het resultaat der verkiezingen is dit ook de meening, die de meerderheid van het Engelsche volk is toegedaan!

G. E. HUFFNAGEL.

DE JAARVERGADERING VAN „STAATHUIS- HOUDKUNDE EN STATISTIEK”.

De heer A. H. Baron van Hardenbroek van Ammerstol te Heemstede schrijft ons:

In het nummer van 14 November van dit tijdschrift maakt Prof. Mr. D. van Blom, onder bovenstaand hoofd eenige opmerkingen, waarop ik inzooverre zij mijn betoog raken en mij tevens een vraag wordt gesteld, hier zal ingaan. Ik was mij overigens niet bewust — al trachtte ik in debat bij den weinigen tijd, kort te wezen, of wel simplistisch — onduidelijk te zijn geweest met mijn „vrijheid van arbeid”, noch hoever ik wil gaan ten opzichte van de

Arbeidswet 1919 en ik meen ook dat en mijn prae-advies en hetgeen ik heb gezegd ter vergadering van 20 October in deze afdoende is, terwijl op de vergadering zelve anders afgeronde vragen in deze op haar plaats waren geweest. Gaarne herhaal ik hier nog eens, dat de Arbeidswet 1919 met permissie-stelsel en gedetailleerd werktijden-besluit, die de leiding der bedrijven verlegt in handen van voor het bedrijf onverantwoordelijke derden (Minister, ambtenaren, vrijgestelden) principieel onhoudbaar is. Een dergelijke medezeggenschap of eigenlijk superleiding slaat het geheel lam en is onbestaanbaar voor instandhouding van het bedrijf, dat zich nu eenmaal niet van bovenaf laat regelen in alle details; noch geleid kan worden met eenig aanhangsel als hoogste macht, dat zoo iets op een parlement gelijkjt.

Aldus heb ik klaar en duidelijk gezegd dat *opheffen der Arbeidswet 1919 noodig is en terugkeer tot de Arbeidswet 1911*. Deze laatste, waartegen ik nimmer bezwaar had, regelde reeds arbeid, van vrouwen en jeugdige personen; terwijl bij afzonderlijke wetten bepaalde arbeid bereids is geregeld: caissons, stuwadoors, loodwit, mijnen, steenhouders en wat dies meer zij.

Hoe Prof. van Blom kan zeggen van mij: „Is hij inderdaad tevreden met terugkeer tot voor de Arbeidswet 1919? Wij meenden ons uit dien tijd ook wel uitlatingen uit werkgeverskringen tegen de toen bestaande arbeidswetgeving te herinneren” — is mij een raadsel, gezien mijn prae-advies en gehoord — ook door Prof. van Blom ter vergadering aanwezig — wat ik daar heb gezegd. Ik moet dan ook afwijzen als misplaatst, wat te mijnen opzichte in het bovenaangehaalde ligt opgesloten.

Naar mijn meening is verdere regeling van arbeidstijd voor *mannen* vierkant overbodig, gezien de huidige begrippen in deze bij evolutie ontstaan en gegeven de macht der arbeiders. De tijd der excessen ook in mannenarbeid is gelukkig voorbij. De Arbeidswet 1919 die een *algemeen en te laag maximum* stelt en daarbij een willekeurig permissiestelsel voor — ook te lage — aanvulling, is daarentegen een exces.

Ik zoude overigens geen ernstig bezwaar hebben tegen een algemeenen regel van een 56-urenweek (eigenlijk 56½-urenweek — 5 × 10 plus 6½ uur op den Zaterdag, wat klopt met eindigen te 1 uur op dien dag) voor het gewone bedrijf, mits natuurlijk vrijheid voor reparaties e.d. en bijzonder werk en in bijzondere gevallen ook over den Zaterdagmiddag en eenige uren per week op andere dagen te kunnen beschikken.

Genoemd cijfer klopt tevens voor geheel continu-bedrijven met drieploegen stelsel en eveneens voor semi-continu-bedrijven met twee ploegen en maakt elk permissie-systeem en een massa dure ambtenarij, benevens zeer hatelijk en economisch verwerpelijk toezicht en bemoeiing vierkant overbodig.

Daardoor zoude tevens het zoo de moraliteit verwoestende element thans aanwezig in het bestaande nieuwe soort „potschervengerecht” in ons land vervallen; namelijk dat, ontstaan door de bepaling dat de verrader van een arbeidswetovertreiding ter terechtzitting niet mag worden genoemd, welk euvel bij amendement in de Arbeidswet 1919 ingeslopen, natuurlijk tot zeer laakbare praktijken leidt.

Bij het stellen der aangehaalde grens voor arbeidstijd zullen er bedrijven zijn, die korter werken — zooals reeds vóór de arbeidswet 1919 en zelfs voor 1914 het geval was — anderzijds dient vrijheid te bestaan ter zake van den Zaterdagmiddag. In andere landen bestaat hierin geen dwang en deze in ons land wel bestaande is een fout; deze materie behoort aan de menschen (aan vrij overleg in de ondernemingen) te worden overgelaten. Ik wil ten aanzien van dit laatste wel mededeelen dat ik, waar het kan en waar een nuttig gebruik van dien Zaterdagmiddag wordt gemaakt, daartegen niet gekant ben; hij kan echter in sommige gevallen economisch al te onjuist of technisch onmogelijk zijn en dus is de universeele regel alweer verkeerd.

¹⁾ Vergelijk „The Round Table” van Augustus en September.

Wat ik hierboven ter zake heb geschreven laat nu toch wel geen ruimte voor eenige misvatting aangaande mijn bedoeling.

Inmiddels moet ik opmerken dat ik hetzelfde ook reeds herhaaldelijk in diverse schrifturen en mondeling bij vele gelegenheden de laatste jaren heb geuit, zelfs vóór invoering der Arbeidswet 1919 en tevens dat de algemeene werkgeversverenigingen zich ter zake evenzoo afdoende hebben uitgesproken in meerdere openbare geschriften aan Regeering en Kamers gericht en in bladen en tijdschriften.

De 56-urenweek is zelfs in werkgeverskringen *algemeen in confesso*, gezien nog de publicatie in alle bladen van midden October l.l. door de R.-K. Werkgevers-ver., de Chr. Werkgevers-ver., de Ver. van Ned. Werkgevers en het Verbond van Fabr. Ver. in verband met de voorlaatste vergadering van den Werkloosheidsraad.

Wat nu betreft de verdere opmerkingen, die mijn betoog raken, deze zijn ten deele reeds afgedaan door het betoog van Prof. Mr. Mees in het nummer van 21 November, dat ik geheel onderschrijf.

Ik moge nog opmerken dat ik zeker niet wensch dat de massa tot pauperisme zal afzakken en ik moet dan ook opmerken in mijn prae-advies (blz. 103) juist de hoop te hebben uitgesproken, dat de loonen niet tot te lage grens zullen moeten dalen. Men kan overigens niet beweren dat de massa in 1914 verkeerde in een toestand van pauperisme. Bij de toenmalige verhoudingen en loonen was de toestand *algemeen* beter dan thans bij nog vrij algemeen het dubbele (en ruim vaak) aan loon van het heden en men kan evenmin volhouden dat er toen geen koopkracht was. Vast staat ook dat ontredderd is, dat vele eerdere mogelijkheden zijn vervallen, het kapitaal is verminderd en dus nimmer een gunstiger verhouding dan voor 1914 voor den arbeider mogelijk is; dat hooger loon en minder werken bij verarming passen weerspreekt voorts zichzelf; waarmede dus ook de Arbeidswet 1919 zonder meer reeds veroordeeld is.

Er gaat niets vanaf, dat hier, behalve als gevolg van den wereldoorlog, duurte heerscht ten gevolge van korten werktijd en hooge loonen, de daardoor vermeerderde algemeene lasten wegens loon en arbeidstijd van allen in overheidsdienst, naast natuurlijk vermeerderden schuldenlast en sterk uitgezette overheidstaak. De hoofdzaak in de begroting wordt toch gevormd door salarissen en loonen, direct en indirect, wat het laatste betreft immers de loonfactor, die in de leveranties schuilt.

Daarbij komt dat in het productie-proces loon wel een der factoren is maar tevens verreweg de hoofdfactor en dus is Prof. van Blom ter zake niet gelukkig in zijn redeneering, die simplistisch alleen beschouwt het loon voor de handeling in een bepaald bedrijf op zichzelf. Immers loon is weer aanwezig in de grondstoffen, de kolen (daar zelfs 70 pCt. van het product), het vervoer enz. Ik legde voorts nadruk op de noodzaak van loondaling *over de geheele linie*, vooreerst door verlenging van den werktijd. Loon wordt voorts in het algemeen geheel verteerd, al is het hooger dan voor de bevrediging van redelijke behoeften en dan veelal niet in vermeerdering der koopkracht komende ten gunste van voor de noodzakelijke productie werkende bedrijven en langs dien omweg tot nuttige kapitaalvorming bijdragende.

Men zoekt overdaad of onnoodige luxe niet alleen bij enkelen; die der massa, desnoods kleiner per hoofd, vormt allicht een grooter cijfer dan van enkelen en ik houd vol dat hooge loonen en dus een verdeling, die de kapitaalwinst zooveel mogelijk drukt, de kapitaalvorming ongunstig beïnvloedt en tevens dus den vooruitgang en de noodige uitzetting der ondernemingen tegenhoudt ten nadeele van het geheel. Prof. van Blom zegt: „Nood leert, behalve bidden, nog iets. Hij leert zoeken naar doeltreffender outillage en inrichting van bedrijf”. Ik kan dit onderschrijven, mag van eigen *ervaring* spreken ook in dit opzicht maar

het is erg gemakkelijk zoo iets te decreteren, de uitvoering stuit echter vaak op gebrek aan middelen en is in elk geval niet plots mogelijk, evenmin bij verlies, bij kapitaalsgebrek, zooals thans wel sterk aanwezig is. Ook dit punt behandelde ik overigens reeds in mijn prae-advies; de ongerechtvaardigd optimistische redeneeringen bij de invoering der Arbeidswet 1919 liepen in denzelfden koers. Het zij hier nog eens gezegd, dat vindingen zoo maar niet à la minute ontstaan, dat de geweldige revolutie op technisch gebied waardoor de vorige eeuw zich kenmerkte stop staat en sinds jaren reeds plaats maakt voor geleidelijke evolutie. Huidige vindingen zijn veel meer combinaties en toepassingen van bestaande dingen geworden; zoo heel veel op technisch gebied is reeds tot vrijwel het volmaakte opgevoerd, al zal elke werkelijke technicus erkennen dat nog steeds te verbeteren valt en al weet elk fabrikant dit.

Veel te veel echter wordt, gansch ten onrechte, ter verdediging van hooge loonen, geschermd met de tot gemeenplaats geworden, vaak klakkeloos geuite redeneering over outillage, aanpassing, inrichting, zelfs juist van de zijde van niet-technici en ook van hen, die eerder optrokken tegen kranen op bouwwerken of graan-elevatoren en zoo meer, terwijl dusdanig verzet zelfs tegenwoordig hier en daar nog wel voorkomt.

Voor de belangrijker industrie gaat dan ook zeker het redeneeren over outillage en dergelijke niet op; zij *moest* wel zorgen wegens de concurrentie bij te wezen. Men kan toch kwalijk volhouden dat in 1914 geen concurrentie bestond, waardoor dan ook aan het geschermd na 1918 met outillage enz. de juiste basis ontbreekt.

In het algemeen wordt de taak van den ondernemer, door wie dit zelve niet waren, ook zoo weinig begrepen. Zijn arbeid, risico en zorgen, zoomede de groote energie, welke voortdurend noodig is om aan den gang te blijven en vooruit te werken, worden zoo sterk onderschat en evenzoo de mogelijkheid om maar met verlies of nagenoeg geen winst te *kunnen* werken. Daarbij wordt dan nog vergeten dat alleen een gemiddelde uitkomst over jaren gegrondde betekenis heeft en dat bijzondere medevallers *noodig* zijn tegenover tegenvallers en veelal maar matige uitkomsten.

In het algemeen ware meer appreciatie voor hen, die de werkgelegenheid scheppen en onderhouden, waarvan het komen moet voor het geheel, wel zeer noodig.

De laatste jaren heerscht een stemming dat de werkgevers (de industriele in het bijzonder) maar kunnen worden „*taillé à merci*”, dat te hunnen opzichte alles mogelijk is en zij zoo iets als vijanden van de gemeenschap zijn, terwijl anderen dan zijzelve eigenlijk het beschikingsrecht toekomt over hun eigendom, hun „*faits et gestes*” in elk opzicht, de vruchten van hun energie en ten slotte dat derden alles wat hun zaken betreft, veel beter weten dan zijzelf en dan ook over hen heen wel alles zullen regelen en zeggen zullen hoe het nu eigenlijk wel moet zijn.

Deze stemming is fataal en in elk geval economisch onverdedigbaar.

Zoo is ook fataal het pogen om de vakvereniging als „de wijsheid” of de reële leiding voorop te schuiven. Ik heb ter vergadering klaar en duidelijk het goede dat de vakvereniging heeft verricht onomwonden te berde gebracht, immers gezegd, dat zij in het — thans vrijwel reeds grijze — verleden aan excessen een einde heeft gemaakt; maar ik heb ook gezegd, dat de vakvereniging thans ten laste der gemeenschap, zelf excess is geworden, haar roem heeft overleefd, nu zij de hand uitstrekt naar de regeling, de zeggingskracht en oppermacht over alles, welke zij natuurlijk niet kan uitoefenen. Van de eenzijdige welwillendheid voor de arbeiders-trusts, waaraan economisch een andere maatstaf wordt aangelegd van enkele zijden, dan aan ondernemers-trusts, ontsnapt mij de logica.

Ik moet voorts bestrijden dat de heer Smeenk zoo bijster gelukkig was met zijn opmerking door Prof. van Blom aangehaald Het: „door vele werkgevers met de arbeidersorganisaties gaarne overnemen van de

taak der sociale wetgeving" — algemeen dus — is wel zeker een *onjuiste* diagnose, maar bovendien is niet duidelijk hoe men zich dit moois eigenlijk wel voorstelt. Het schijnt mij een ondoordachte gemeenplaats.

Ten slotte moet mij de opmerking van het hart, dat bij het vrijhandels-standpunt — à outrance zelfs, ook bij zuivere valuta-concurrentie of dumping — dat Prof. van Blom voorstaat, de consequentie onverbidde-lijk past, dat de arbeid — zooals hier te lande thans *wel*, het geval is — niet *kunstmatig* duur wordt gemaakt, wat trouwers op zichzelf reeds altijd een fout is, en voor ons land wel in het bijzonder. Ik wil hieraan niet veel toevoegen, waar Prof. Mees dit punt reeds scherp belicht (in het nummer van 21 Nov.) en de laakbare tegenstelling aantoonde in gedachtengang tusschen goedkeuren — wat nog door enkelen geschiedt — van besteden van overheidsgeld om arbeidskracht uit de markt te houden door opdrijving van den prijs; een handelwijze, die algemeen veroordeeld zoude worden, wanneer het goederen of kapitaaldiensten gold. Toch geschiedt het kunstmatig verwekken van duurte en hooge lasten door de huidige Werkloosheidszorg, de Arbeidsbeurzen, de Arbeidswet 1919, de Overheidsdiensten, omdat deze allen te zamen den arbeid door overheidsgeld en overheidsbemoeling duurder maken.

De vicieuze cirkel der duurte kan ten slotte nimmer algemeen, maar zelfs ook niet groepsbelang zijn; hij dient verbroken te worden. Dit te bevorderen is de taak der economen, tegen het werk in der sociologen.

Ik vertrouw dat in elk geval thans ook voor Prof. van Blom over hetgeen ik in deze materie geschreven en gezegd heb, niets meer duister zal zijn gebleven.

VAN HARDENBROEK.

Hèemstede, 25 November 1923.

* * *

Naschrift. Gaarne den heer Van Hardenbroek acte verleende van zijn verklaringen aangaande het door hem jegens de arbeidswetgeving ingenomen standpunt, meen ik voor het overige (t. w. ter zake der noodzakelijkheid van loonsdaling) te mogen verwijzen naar en blijven bij mijn repliek op het betoog van prof. Mees (blz. 1000).

D. VAN BLOM.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE OVERGANG NAAR DE DUITSCHE MUNT AD INTERIM.

Dr. Kurt Singer te Hamburg schrijft ons:

Sedert midden November is het Deutsche muntvraagstuk in een nieuw stadium getreden. Weliswaar is daarbij geen assignatenpers plechtig verbrand.¹⁾ Het bezoek echter, dat de leiders van de Deutsche Rentenbank, waaronder de bekendste leiders uit het bedrijfsleven, den Rijkskanselier gebracht hebben, om hem hun denkbeelden over de toekomstige financiële politiek van het Rijk mede te deelen, meer in den vorm van voorwaarden dan van raadgevingen, is een niet minder symbolische gebeurtenis.

De staat van de Rijksbank per 15 November jl., den dag, waarop de uitgifte van rentenmarkbiljetten begon en sinds welke de Rijksbank geen nieuw schatkistpapier meer in disconto mag nemen, is met een vertraging van drie weken verschenen. Zij schijnt van zoo groot historisch belang, dat wij haar voornaamste cijfers hier laten volgen. De circulatie was tot 92,8 trillioen gegroeid, in de verhouding van 1 biljoen papiermark per goudmark omgerekend niet meer dan 92,8 millioen goudmark. Daarbij komen echter 129,6 trillioen vreemde gelden, waarvan 72,5 trillioen tegoed van het Rijk vormen, in goudmark omgerekend eveneens een onbeteekenend bedrag. In totaal was 189,8 trillioen schatkistbiljetten gediscoteerd, waar-

van 163,7 trillioen in de week van 7 tot 15 November (in de dagen, die aan het verbranden van de Fransche assignatenpers voorafgingen, was een dergelijk beloop waar te nemen) en voorts 39,5 trillioen particuliere wissels. De beleeningen zijn gering en bereiken slechts een half trillioen. De goudvoorraad bedraagt 467 millioen goudmark. Biljetten en rekening-courant-saldi te zamen zijn dus ook dan met 100 pCt. gedekt, wanneer men aanneemt, dat in gevolge het feit, dat de Rijksbank zich borg gesteld heeft voor de terugbetaling van de 200 millioen goudmark dollarschatkistbiljetten, een beroep op den goudvoorraad tot het volle bedrag dier garantie zou moeten worden gedaan. De bedragen van de tegoeden in het buitenland en de buitenlandsche wissels zijn niet gepubliceerd. Zij worden opgenomen onder de diverse activa, die met 18,8 trillioen worden opgevoerd en misschien kan men hen ook ten deele onder de particuliere wissels vinden.

Bij de wet inzake de oprichting van de Rentenbank was oorspronkelijk bepaald, dat de biljetten van de Rijksbank tegen rentenmarkbiljetten zouden worden omgeruild. Hiervoor was een renteloos crediet van 300 millioen Rentenmark ter beschikking gesteld. Later is men van deze gedachte afgestapt, aangezien men in de eerste plaats de Rijksbankbiljetten, die nog steeds het eenige papieren betaalmiddel, dat men verplicht is aan te nemen, zijn, niet geheel uit het verkeer wilde verwijderen en aangezien men in de tweede plaats huiverig was een vaste waardeverhouding tusschen Rijksmark en Rentenmark vast te leggen. Sedert de Rentenbank haar werkzaamheden is begonnen heeft zij echter door bemiddeling van de Rijksbank een groot bedrag Rijksbankbiljetten tegen Rentenmark ingeruild, in de verhouding van 1 biljoen op 1, overeenkomstig de ambtelijke Berlijnsche wisselnotering. Het schijnt ook, dat een deel van het schatkistpapier, dat de Rijksbank in portefeuille heeft, direct door rentenmarkbiljetten is vervangen. In totaal was tot einde November 680 millioen rentenmark gedrukt. Volgens de laatste opgaven is van het renteloze Rentenmarkcrediet, ter inlossing van schatkistpapier aan het Rijk toegestaan, tot een bedrag van 200 millioen gebruik gemaakt; van het rentedragende (tot dekking van het tekort op de begroting in den overgangstijd) tot 3 December voor 465 millioen. Volgens een uitlating van den Vice-President van de Rijksbank schijnt de Rentenbank dit rentedragende crediet slechts onder deze voorwaarde te hebben verleend, dat het voor einde Maart 1924, het einde van het begrotingsjaar, zal zijn terugbetaald. De betrekkingen tusschen de Rentenbank en de Rijksbank zijn in het algemeen niet zeer doorzichtig. Al zou het volgens de wet kunnen schijnen, dat de Rentenbank bij dit crediet van max. 1200 millioen Rentenmark aan het Rijk, waarover dit gedurende de volgende twee jaren kan disponeeren, geen voorwaarden zou kunnen stellen, thans blijkt, dat het Directorium van de Rentenbank zijn ambt opvat als een soort financiële contrôle over het Rijk door de leiders van industrie, landbouw, handel en banken. Het sloopen der Staatssouvereiniteit komt zelfdertijd in de overeenkomst tusschen de Rijnsch-Westfaalsche industrieelen en de bezettings-autoriteiten over den modus vivendi in het Roergebied niet minder tot uitdrukking. In den strijd tusschen den staat en het bedrijfsleven is dit laatste overal in het offensief en bijna overal aan de winnende hand.

Het debuut van de Rentenmark was zeer verschillend. Terwijl sommigen haar als tot dusverre de deviezen begonnen te hamstern, trachtten anderen haar evenals tot dusver het Rijksbankbiljet zoo spoedig mogelijk kwijt te raken. Er kwam wat orde in deze zeer verwarde toestanden, toen de Regeering *beval*, dat de Rentenmark voor dezelfde waarde als een goudmark zou worden aangenomen en dat in het verkeer tusschen betaling in deviezen, in Rentenmark, in dol-

¹⁾ [Verg. pgn. 697 in het nummer van 8 Aug. jl. — Red.]

larschatkistbiljetten, in Rijks-goudleening of andere „waardevaste” betalingsmiddelen geen onderscheid mocht worden gemaakt. Deze proclamatie is des te interessanter, daar door Helfferich en de andere vrienden van door hypotheeken gedekt en door het bedrijfsleven uitgegeven geld het zich afwenden van de Rijksmark bepleit was met een beroep op het noodzakelijk verdwijnen van de „proklamatorische” macht van den Staat. De door de proclamatie geschapen rechtstoestand is ook hierom zeer eigenaardig, omdat de rentenmark krachtens de wet heelemaal niet behoeft te worden aangenomen. Haar aanneming is facultatief; slechts mag zij niet van de berekening van een disagio afhankelijk worden gemaakt.

Het betalingsverkeer heeft zich in enkele dagen algemeen op de „goudmark” als waarde-eenheid ingesteld. De prijzen, die er in worden uitgedrukt, zijn zeker nog niet heelemaal tot rust gekomen. Sterke stijgingen en dalingen wisselen elkander af. Voedingsmiddelen vertoonen, vergeleken met den vredesstand, een verhooging van 2 pCt. (rijst) tot 240 pCt. (eieren). Arbeidersloonen bedragen tot het dubbele, ambtelijke salarissen tot minder dan $\frac{1}{3}$ van het in vredestijd ontvangene. De index der algemeene kosten van levensonderhoud te Hamburg wees begin December een prijsstijging van ongeveer 50 pCt. vergeleken met 1914 aan, waarbij valt te bedenken, dat de huishuren nog steeds slechts een zeer gering deel van de vredeshuren bedragen. De duurte, die sedertdien met ongeveer 20 pCt. is verminderd, wordt grotendeels veroorzaakt door het calculeeren van risico-opslagen, gelijk die voor den overgang tot de goudrekening door industrie en handel werden berekend om zich tegen daling van de waarde van de mark gedurende den tijd tusschen de factureering en de ontvangst van het factuurbedrag te beveiligen. De autoriteiten hebben in sommige gevallen met succes ingegrepen om een daling van de levensmiddelenprijzen te bevorderen. In het algemeen laat men het aan het vrije spel der krachten van vraag en aanbod over, het „juiste” niveau van prijzen en loonen te vinden. De uurloonen in de industrie bedroegen begin December tusschen 25 en 50 pfennig. Volgens de nieuwe salarisvoorstellen der Rijksregering zal de laagste ambtenarencategorie (ziekenoppassers) een jaarsalaris van 606—810 Mark, groep 4 (treinmachinisten) 834—1110 Mark, groep 10. (Regieringsrate) 2250—3000 Mark, groep 13 (Ministerialrate) 3750—4950 Mark ontvangen. Een gezant krijgt 7000 Mark, een Minister 13.500 en de Rijkskanselier 15.000 Mark. Volgens een betrouwbaar courantenbericht moet de Regering in de onderhandeligen met de beambten hebben toegegeven, dat de salarissen in de onderste zes klassen onvoldoende zijn voor een behoorlijk bestaan; het Rijk was echter eenvoudigweg niet in staat meer te betalen. Betwijfeld wordt, of men zelfs wel in staat zal zijn deze hongersalarissen na eenige weken nog te kunnen betalen. Hierdoor dreigt het staatsbankroet, na de houders van Kriegsanleihe en de herstel-schuldeisers getroffen te hebben, ook de staatsbeambten.

Het zich instellen der prijzen op de nieuwe waarde-eenheid (rentenmark is gelijk goudmark) werd op gevaarlijke wijze gecompliceerd door het münthistorisch zeer interessante feit, dat gedurende weken geen koers voor de Rijksmark bestond, die als richtinggevend voor de noodzakelijke „rekurrente” aansluiting van de nieuwe waarde-eenheid aan de oude kon worden beschouwd. In Berlijn stelde men ambtelijke koersen vast, die 50 pCt. en meer beneden de buitenlandsche noteringen bleven en waartegen men slechts 1 of enkele percenten meer buitenlandsche wissels kon toewijzen. Door de tegenstanders dezer methode werd aangevoerd, dat in zoodanige koersen de marktverhoudingen niet tot uitdrukking komen. De voorstanders der regeringspolitiek antwoordden hierop, dat de buitenlandsche en vooral de New Yorksche noteringen geen maatstaf kunnen zijn, daar zij veelal ongeveer nominaal zijn en bij vraag van eenige

beteekenis naar markbiljetten veel hogere prijzen dan de genoteerde moesten worden betaald. In werkelijkheid bestond voor de Rijksmark geen geregelde markt meer, doch slechts inplaats van het aanbod de vlucht voor de Mark, inplaats van de vraag een zoo nu en dan oplaaierende vraag uit toevallige speculatie of commercieele motieven van het kleinste formaat. De handel echter, die er zich aan gewend had in de New Yorksche en Londensche noteringen, de „feste Pol in der Erscheinungen Flucht” te zien, calculeerde zijn prijzen op grond hiervan.

Zooals wij in den aanvang zagen is met een vooroorlogse circulatie van vier tot zes milliard Mark vergeleken de huidige nog maar klein. Zij kan in de toekomst worden vermeerderd, in de eerste plaats door de uitgifte Rijksbankbiljetten tegen discontoeering van waardevaste handelswissels, die in Rijksmark luiden, doch waarbij het wisselbedrag met den koers van het Pond Sterling stijgt of daalt, of door omzetting van rekening-courant-saldi bij de Rijksbank in Rijksbankbiljetten; in de tweede plaats door uitgifte van rentenmarkbiljetten ter hoogte van 1,2 milliard in totaal door discontoeering van dergelijke Sterling-waardevaste handelswissels tegen 10 pCt. discontoeering en door de verleenning van de rest van het credit aan het Rijk, dat in totaal eveneens tot 1,2 milliard mag oploopen. Daarbij komen nog goudbankbiljetten en goudschatkistbiljetten, die door de Rijksbank tegen inlevering van goud en buitenlandsche wissels worden uitgegeven en steeds voor 100 pCt. behorende gedekt te zijn — het nieuwe Deutsche buitenlandsche geld, terwijl de rentenmark bedoeld is zuiver binnenlandsch geld te blijven.

KURT SINGER.

Hamburg, 8 December 1923.

ONTVANGEN:

Annale van die Universiteit van Stellenbosch onder redaksie van Prof. W. Blommaert (Hoofdredacteur), Prof. C. K. Brain en Prof. R. W. Wilcocks. Jaargang I, Reeks A. Afl. I, April 1923: A. I. Perold, *Ondersoekings omtrent Moskonfyt*. Afl. II, April 1923: Chas. K. Brain, *The intracellular Symbionts of some South African Coccidae*. Reeks B. Afl. I, April 1923: R. W. Wilcocks. *Oor die „Ongeldige” Modi van die Sillogisme*. Afl. II, Augustus, 1923: J. F. W. Grosskopf, *Koöperasie in Suid-Afrika*. Nasionale Pers Bepersk, Kaapstad.

De Universiteit van Stellenbosch volgt met deze publicaties het voorbeeld door zoovele harer zusters gegeven. De onderwerpen liggen, zooals uit de titels blijkt, op het gebied van alle faculteiten. Het meest binnen de perken van dit weekblad valt de studie van den heer Grosskopf over de Zuid-Afrikaansche Coöperatie. Groei is vooral te bespeuren op landbouwgebied, in verband waarmee de schrijver de nieuwe wet op de coöperaties van Juli 1922 aan een uitvoerige bespreking onderwerpt. Hij eindigt met de volgende woorden: „Koöperasie het in Suid-Afrika sy eerste ontwikkelingstadium deurgemaak; baie van die eerste leerfoute hoef nie weer begaan te word nie. 'n Kragtige koöperatiewe uitbreiding vind teenswoordig plaas, en met die regte gees en kundige, verstandige beheer is daar alle vooruitsig vir 'n voorspoedige ontwikkeling.”

Aperçus statistiques sur la Belgique établis d'après les tableaux de l'annuaire statistique. Hommage du Service de la Statistique générale aux participants de la XVe Session de l'Institut international de Statistique. Bruxelles, 1923. Imprimerie A. Lesigne.

War Finances in the Netherlands up to 1918 by M. J. van der Flier, Ll. D. Published on behalf of the Carnegie Endowment for International Peace. Oxford 1923. Humphrey Milford.

Deuxième Conférence Générale des Communications et du Transit. Documents préparatoires. I Voies Ferrées. II Ports Maritimes. III Questions Electriques. Société des Nations, Genève, 1923.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN NOVEMBER 1923.

Bank- en Credietinstellingen..... f	178.500,—
zijnde:	
Bank voor Bodemcultuur f 85.000,—	
aand. à 105 0/0.	
Spaarfonds voor Bodemcult. f 85.000,—	
aand. à 105 0/0.	
Hypotheekbanken	40.000,—
zijnde:	
N.V. Dordrechtsche Hypotheekbank	
f 200.000,— aand. à 100 0/0, waar-	
op te storten 20 0/0.	
Cultuurondernemingen, Handelsver-	
eenigingen en Handelsvenn..... "	670.000,—
zijnde:	
Mij. tot Exploitatie der Vereenigde	
Majang-landen f 250.000,— aand.	
à 268 0/0.	
Diversen	45.000,—
zijnde:	
Bussumsche Zwemvereen. f 45.000,—	
4 0/0 tot 6 0/0 obl. à 100 0/0.	
Totaal.... f	933.500,—

Totaal der emissies in Januari.... f	86.663.725,—
Februari .. "	5.767.500,—
Maart "	4.841.565,—
April "	6.979.250,—
Mei	8.503.000,—
Juni	93.667.500,—
Juli	8.599.875,—
Augustus .. "	935.000,—
September.. "	460.000,—
October .. "	3.330.000,—
November.. "	933.500,—
Algemeen Totaal.. f	220.680.915,—

Bovendien:
 f 34.050.000,— 3 m. Schatkistpromessen à f 990,10
 „ 13.150.000,— 6 m. „ „ 980,84
 „ 12.791.000,— 4 0/0 Schatkistobligaties „ „ 1000,—
 terwijl voorts ook hier te lande gelegenheid bestond tot inschrijving op de uitgifte van Illinois Central Railroad Company \$ 12.022.450 pref. aand. à 100 0/0.

GIRO-KANTOOR DER GEMEENTE AMSTERDAM.

	Juli 1923		Augustus 1923	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Ontvangen en betaald:				
in contanten..	29459	f 14.358.077	32381	f 14.364.721
door overschrijving 1)...	134278	„ 216.564.728	112430	„ 79.196.030
Particuliere rekeninghoud..	19399	„ 31.219.993	19638	„ 28.292.250
Saldo te goed part. rek. uit 1)	—	„ 19.926.989	—	„ 20.751.662
Deposito's voor een jaar vast.	2183	„ 7.596.200	2218	„ 7.179.500

1) Inclusieve verrekeningen tusschen gemeentediensten, zijnde f 151.673.904,82 en f 13.520.217,28 per maand.
 2) Aantal.

RIJKSPPOSTSPAARBANK.

SEPTEMBER	1921	1922	1923
Inlagen	f 9.714.598	f 10.722.431	f 9.595.380
Terugbetalingen ..	„ 9.637.421	„ 9.124.355	„ 8.379.761
Tegoed der inleggers op ultimo	„ 277.395.071	„ 289.433.152	„ 297.977.737
Nom. bedr. der uitst. staatsschuldboekjes op ultimo	„ 43.818.200	„ 44.314.450	„ 44.481.950
Spaarbankboekjes:			
Aantal nieuw uitgegeven	9.531	9.648	9.017
Aantal geheel afbetaald	7.857	6.746	5.988
Aantal in omloop op ultimo	1.917.189	1.932.409	1.947.948

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. { Disc. Wissels. 4 1/2 12 Dec. '23	Zwits. Nat. Bk. 4 16 Juli '23
Bel. Binn. Eff. 5 1/2 12 Dec. '23	N. Bk. v. Denem. 6 1 Mei '23
Bk. { Vrsch. in R.C. 6 12 Dec. '23	Zweedsche Rbk 5 1/2 8 Nov. '23
Javasche Bank ... 3 1/2 1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 7 9 Nov. '23
Bank van Engeland 4 5 Juli '23	Bk. v. Tsjecho-
Duitsche Rijksbk. 90 15 Spt. '23	slowakijë... 4 1/2 23 Mei '23
Bank v. Frankrijk 5 11 Mrt. '22	N. Bk. v. O'rijk 9 2 Sept. '22
Belgische Nat. Bnk. 5 1/2 22 Jan. '23	Hong. Bank.. 18 5 Juli '23
Fed. Res. Bank N.Y. 4 1/2 21 Feb. '23	Bank v. Italië. 5 1/2 11 Juli '22
Bank van Spanje.. 5 23 Mrt. '23	Z.-Afr. Res. bnk 6

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto (3 mnd.)	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
8 Dec. '23	4-3 7/8	—	3 1/2	—	—	5-1/4 1)
3-8 D. '23	3 7/8-4	4-1/4	3 1/2-5/10	—	—	4 1/2-5 1/4
26 N.-1 D. '23	3 7/8-4	4	3 1/2-3/8	—	—	4 1/2-1/4
19-24 N. '23	3 3/4-4	3 1/2-4 1/4	3 3/8	—	—	4 1/2-5
4-9 D. '22	3 3/4-7/8	3 1/2-4	2 3/8-5/8	—	—	4 1/2-6
5-10 D. '21	4 1/4-5/8	3 1/2-4	3 3/8-5/4	—	—	4-6
20-24 Jli '14	3 1/8-5/16	2 1/2-3 1/4	2 1/2-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

1) Noteering van 7 December.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Ponden openden deze week in een iets betere stemming. Vooral in het midden der week was er flinke vraag en kon de koers zich tot 11,50 verheffen. Later was het aanbod weder grooter en sloot de markt flauw. Francs liepen eenige malen heen en weer. Het heeft er iets van alsof er nieuwe goudpunten gevonden zijn, althans de koers blijft nu al eenigen tijd tusschen 14 en 14,40 voor Fransche Francs heen en weer loopen, terwijl België tusschen 12 en 12,45 blijft schommelen. Dollars iets vaster in het begin der week, sloeten daarna weder lager. Skandinavië, met weinig verandering voor Stockholm en Christiania, was niet onaanvaardig lager voor Kopenhagen. De genomen maatregelen zijn blijkbaar nog niet afdoende. Ook Zwitserland en Spanje vrij stationnair. Batavia wederom iets flauwer, 96 1/4—96 1/2.

11 December 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Berlijn 4)	Weenen *)	Parijs *)	Brussel **)	New York **)
3 Dec. 1923	11.46 1/2	0.00054	0.0037 1/2	14.30	12.36	2.63 1/2
4 " 1923	11.45 1/2	0.00053	0.0037 1/2	14.10	12.21	2.64 1/8
5 " 1923	11.47 1/2	0.00051	0.0037 1/8	14.15	12.22	2.62 3/4
6 " 1923	11.49 1/2	0.00055 1/2	0.0037	14.22 1/2	12.27	2.62
7 " 1923	11.46 1/2	0.00055 1/2	0.0037 1/2	14.—	12.10 1/2	2.63 1/2
8 " 1923	11.46 1/2	0.00059 1/2	0.0037 1/2	14.05	—	—
Laagste d.w. 1)	11.45	0.00046	0.0036 1/2	13.96	12.04	2.61 3/4
Hoogste „ „ 1)	11.50 1/2	0.00063	0.0038	14.42 1/2	12.45	2.64 1/2
1-Dec. 1923	11.46	0.00042	0.0037 1/2	14.25	12.15 1/2	2.63 1/8
24 Nov. 1923	11.47	0.00028	0.0037	14.20	12.16 1/2	2.63 1/8
Muntpariteit	12.10	59.26 5)	50.41	48.—	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
 1) Particuliere opgave.
 2) Noteering van 30 November. 3) Idem van 23 November.
 4) Gulden per milliard Mark. 5) Gulden per 100 Mark.

Data	Stockholm *)	Kopen-hagen *)	Chris-tiania *)	Zwit-serland *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
3 Dec. 1923	69.20	47.45	39.40	45.90	34.47 1/2	96 1/4-1/4
4 " 1923	69.20	47.30	39.20	45.95	34.20	96 1/4-1/2
5 " 1923	69.20	46.90	39.30	45.90	34.20	96 1/4-1/2
6 " 1923	68.90	47.—	39.35	45.77 1/2	34.25	96 1/4-1/2
7 " 1923	69.10	46.95	39.35	45.80	34.20	96 1/4-1/2
8 " 1923	69.10	46.80	39.25	45.85	34.25	96 1/4-1/2
L'ste d. w. 1)	68.75	46.60	39.05	45.70	34.10	96 1/4
H'ste „ „ 1)	69.45	47.55	39.55	46.05	34.50	96 1/4
1-Dec. 1923	69.25	47.55	39.50	46.—	34.30	96 1/8
24 Nov. 1923	69.10	46.—	38.70	45.85	34.20	96 1/4-97 1/4
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Table with columns: Data, Cable Lond. (in \$ per £), Zicht Parijs (in cts. p. fis.), Zicht Berlijn (in \$ per milliard Mark), Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Table with columns: Plaatsen en Landen, Noteerings-eenheden, 23 Nov. 1923, 1 Dec. 1923, 3-8 Dec. '23 Laagste Hoogste, 8 Dec. 1923. Includes rows for Alexandria, Bangkok, Buenos Aires, Calcutta, Constantinople, Hongkong, Lissabon, Madrid, Mexico, Montevideo, Montreal, Praag, R.d. Janeiro, Rome, Shanghai, Singapore, Valparaiso, Yokohama.

NOTEERING VAN ZILVER.

Table showing silver rates for London N. York with columns for date and price.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 10 December 1923. Table with columns for Activa and Passiva, listing various assets and liabilities with monetary values.

NED. BANK 10 December 1923 (vervolg.) Voornaamste posten* in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Bankbiljetten, Andere opeischn. schulden, Beschikk. Metaal-saldo, Dekkings-perc. Includes rows for Dec 1923 and July 1914.

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks, Beleeningen, Papier op het buitenland, Diverse rekeningen. Includes rows for Dec 1923, Nov 1923, and July 1914.

's RIJKS SCHATKIST.

Table showing the Treasury's balance on Dec 3 and Dec 10, 1923, categorized by type of funds and government debt.

Table titled 'NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.' showing the Netherlands-Indies floating debt as of Dec 1 and Dec 8, 1923.

JAVASCHE BANK.

Table showing the balance sheet of the Java Bank as of Dec 8, 1923, with columns for Goud, Zilver, Bankbiljetten, etc.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Discount	Div. rekeningn.)
27 Oct. 1923..	1.162	1.451	928	1.174	616
20 „ 1923..	1.162	1.479	956	1.174	642
13 „ 1923..	1.162	1.604	927	1.164	668
6 „ 1923..	1.171	1.663	954	1.162	724
28 Oct. 1922..	1.240	1.686	928	1.217	510
25 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
6 Dec. 1923	127.873	126.112	284.393	27.000	239.946
28 Nov. 1923	127.769	125.016	281.581	27.000	236.882
21 „ 1923	127.766	128.869	281.202	27.000	236.599
14 „ 1923	127.686	124.204	282.995	27.000	238.344
6 Dec. 1922	127.447	123.064	290.578	27.000	247.759
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-perc. 1)
6 Dec. '23	69.724	74.362	11.210	136.601	21.511	14,55
28 Nov. '23	43.374	72.797	21.132	99.767	22.503	18,60
21 „ '23	43.439	74.143	17.236	106.232	23.647	19,15
14 „ '23	43.719	71.469	14.885	105.804	23.232	19,25
6 Dec. '22	66.892	65.831	11.142	126.554	22.833	16,58
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 1/8

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in milliarden Mark.

Data	Metaal	Daarv. b. Goud	Waarv. b. Buitt. circ. bkn 1)	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-perc. 2)
15 Nov. '23	5,6	0,467	0,011	1.996	92.845	2
7 „ '23	6,5	0,467	0,011	2.205	19.153	12
31 Oct. '23	10,8	0,467	0,011	115	2.497	4
23 „ '23	14,3	0,467	0,011	80	524	15
15 Nov. '22	1,1	1,005	0,050	0,051 4	0,582 4	9
23 Juli '14	1,7	1,357	—	0,065 3	1,9 3	93

Data als boven.	Wissels			Rek. Crt.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Tot. uitgegeven	In kas bij de Rijksb.
	229.331	39.530	189.801	129.553	2000	2000
	34.156	8.057	26.099	16.831	2200	2200
	7.637	1.058	6.579 2)	3.868	115	115
	831	153	678	390	80	80
	0,754 4	0,175 4	0,579 4	0,212 4	0,065 4	0,051 4
	0,751 3	0,751 3	—	0,944 3	—	—

1) Onbelast. 2) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine. 3) in milliarden. 4) in biljoenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitent.	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit. gew. voorsch. ajd. Staat
6 Dec. '23	5.539.876	1.864.321	296.194	573.859	23.200.000
29 Nov. '23	5.539.802	1.864.321	296.113	561.514	22.800.000
22 „ '23	5.539.675	1.864.321	296.088	563.460	22.800.000
7 Dec. '22	5.535.405	1.897.967	288.642	573.810	23.200.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleeningen	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	3.273.588	17.064	2.413.706	37.939.333	2.097.671	15.417
	3.725.376	17.488	2.270.563	37.329.312	2.183.366	20.247
	3.302.744	17.499	2.344.531	37.158.679	2.044.600	85.509
	2.264.728	29.248	2.204.494	36.383.961	2.118.627	28.533
	1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buit. saldi	Beleen. van buit.l. vorder.	Beleen. van prom.d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. partic.
6 Dec. '23	354.799	84.653	480.000	1373.095	7.275.571	187.537
29 Nov. '23	353.566	84.653	480.000	1397.763	7.277.557	275.777
22 „ '23	350.905	84.653	480.000	1330.341	7.184.857	282.512
7 Dec. '22	338.620	84.653	480.000	738.497	6.661.322	211.137

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F. R. Notes in circulatie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
21 Nov. '23	3.135.456	2.158.499	—	77.425	2.223.074
14 „ '23	3.134.009	2.161.916	—	75.370	2.263.048
7 „ '23	3.122.916	2.175.759	—	72.325	2.265.556
22 Nov. '22	3.088.325	2.146.713	—	130.358	2.299.391

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekking-perc. 1)	Algem. Dekking-perc. 2)
21 Nov. '23	1.030.742	1.941.479	110.103	75,3	77,1
14 „ '23	1.059.562	1.982.431	110.023	73,8	75,6
7 „ '23	1.065.480	1.909.383	109.835	74,8	76,5
22 Nov. '22	871.596	1.894.988	106.495	73,6	76,7

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opsch. schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
14 Nov. '23	767	11.929.769	1.404.820	15.377.749	4.028.523
7 „ '23	767	11.920.983	1.358.176	15.259.656	4.033.525
31 Oct. '23	769	11.943.434	1.388.387	15.288.335	4.031.675
15 Nov. '22	785	11.233.218	1.391.559	14.967.857	3.651.805

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 10 December 1923.

De vrijwel overal met zoo groote spanning verbeide verkiezingen in Engeland zijn thans achter den rug en hebben met volkomen duidelijkheid aan het licht gebracht, dat het vrijhandelssysteem door de meerderheid der Engelse bevolking nog steeds wordt beschouwd als het bolwerk, waarachter Groot-Brittannië's voorspoed zich veilig kan verschansen. De beurs echter heeft niet al te gunstig op dezen uitslag gereageerd. Het kan moeilijk worden aangenomen, dat de fondsenmarkt als geheel zóó sterk vóór protectie was geporteerd, dat het verdwijnen van de mogelijkheid op invoering een depressie te voorschijn heeft geroepen. Intendeel zijn er ook uit de City krachtige stemmen opgegaan, die voor het behoud van het oude systeem hebben gepleit.

De ongeanimeerde houding aan de beurs van Londen moet dan ook in hoofdzaak worden toegeschreven aan de nederlaag, die de conservatieven als zoodanig hebben geleden, afgezien dus van de protectie-leuze, die zij in hun vaandel hebben gevoerd. Want, onder welk systeem ook, zou de fondsenmarkt als geheel wel hebben kunnen varen, indien de overige omstandigheden slechts gunstig zouden zijn geweest tot het ontplooiën van activiteit. Wellicht waren in den boezem van de beurs zelve verschuivingen voortgekomen, ontstaande uit het voordeel, dat enerzijds door sommige ondernemingen zou worden behaald en het nadeel, dat anderzijds zou worden geleden door beschermde rechten, doth ook dit zou slechts de bedrijvigheid hebben bevorderd. De markt is echter schichtig geworden, doordat de conservatieve partijen, die steeds ten opzichte van de beurs een tegemoetkomende houding hebben aangenomen, voorloopig niet meer aan het bewind zullen komen en doordat hiertegenover de arbeiderspartij aan invloed heeft gewonnen. Weliswaar koestert men geen vrees meer voor de zoo gehate „capital-levy”, nu een dergelijke

maatregel alleen met de hulp van de liberalen doorgevoerd zou kunnen worden, doch men heeft een, wel eenigszins vagen angst voor maatregelen, die het bezit, toch op de één of andere wijze zullen treffen. Bovendien speelt de onzekerheid ten aanzien van de samenstelling van het komende ministerie hier een rol van betekenis. Nu geen der drie groote partijen feitelijk de absolute overwinning heeft behaald, heeft de fantasie in dit opzicht vrij spel, doch de beurs, die voor zoover het beleggingspapieren betreft, in de eerste plaats met realiteiten rekening wenschte te houden, heeft op deze omstandigheid ongunstig gereageerd speciaal voor de afdeeling van beleggingswaarden. Bovendien waren die aandelen, waaromtrent men gunstige verwachtingen bij het invoeren van protectionistische maatregelen had gekoesterd, tot lagere prijzen aangeboden.

De beurs te Parijs is deze week gekenmerkt geweest door een bijna absoluut gebrek aan zaken. Op het eerste gezicht moge dit onverklaarbaar lijken, nu de overeenkomst met de Deutsche industrieën tot stand is gekomen en men dus niet alleen een regelmatige levering van steenkolen, e. d. doch ook niet onaanzienlijke betalingen uit de kolonbelasting kan verwachten. Bovendien neemt de ijzer- en staalproductie van de Fransche industrie toe en komt een steeds grooter aantal hoogovens weder in bedrijf. Bij nadere beschouwing echter is de afwachtende houding, die de beurs aanneemt, toch niet zoo geheel bevreemdend te noemen. De daling van den Franschen wisselkoers heeft namelijk ook in de juist achter ons liggende dagen verder voortgang gemaakt en de onaangename nevenverschijnselen van „la vie chère” hebben niet op zich laten wachten. Het schijnt dat de beurs voor het oogenblik hieraan meer waarde heeft gehecht dan aan de ontgezeggelijk gunstige vooruitzichten in economisch opzicht.

Te Berlijn heeft de flauwe tendens van de vorige week zich ook thans voortgezet. De oorzaak lag echter ditmaal niet in de stroeve geldmarkt. Integendeel werd voor goede firma's in ruime mate geld disponibel gesteld door handelsondernemingen en zelfs door particulieren. Doch, waar de prikkel van voortdurende waardevermindering van de geldswaarde, waarin de fondsenmarkt haar noteeringen nog steeds publiceert, thans verdwenen is, waar integendeel een niet onaanzienlijke verbetering in den koers van de papieren Mark is ingetreden, is de zucht om het ontvangen geld onmiddellijk in goederen en effecten om te zetten, zeer sterk verminderd. Het groeiend vertrouwen, dat de Rentenmark onder de bevolking blijkbaar geniet, heeft de aandacht weder op het geld zelve gevestigd en heeft de artikelen, die men voor dit geld koopen kan, op het tweede plan gebracht. Weliswaar houdt ieder rekening met het feit, dat hier slechts sprake is van een overgangperiode, doch men verwacht, dat de Regeering, en speciaal Dr. Hjalmar Schacht, de commissaris voor het muntwezen, inmiddels maatregelen zal weten te nemen, om een definitieve verbetering in het leven te roepen. Voorloopig is het nog wel niet duidelijk, op welke wijze dit zal kunnen geschieden, te miuder, waar president Coolidge in zijn jongste boodschap zich geen vriend heeft betoond van het verstreken van financiële hulp aan Duitsland, doch er is reeds veel gewonnen, doordat het Deutsche volk weder op iets normaler wijze het geld is gaan beschouwen.

De algeheele reconstructie echter, welke in laatste instantie toch alleen neerkomt op het in evenwicht brengen van het staatsbudget, wordt met den dag moeilijker. Onder den druk der omstandigheden is een zoo ingewikkelde reeks van maatschappijen en ondernemingen ontstaan, in binnen- en buitenland, alle verdeeld in groepen, die feitelijk tot één concern behooren, dat een belastingwetgeving hier waarschijnlijk nooit in voldoende mate zal kunnen ingrijpen. De Ruhrbezetting bevordert deze omstandigheid. Vele in het Ruhrgebied gevestigde maatschappijen richten nieuwe ondernemingen op buiten het bezette gebied en vaak in het buitenland, in welk laatste geval de Deutsche fiscus moeite zal hebben de hem toekomende belastingpenningen ook werkelijk te ontvangen.

De markt te New York is onbewogen geweest. De boodschap van den President heeft weinig indruk gemaakt, omdat zij in groote trekken geheel aan de verwachtingen heeft voldaan. Alleen voor spoorweg-aandelen bestond wat meer belangstelling, in verband met het feit, dat de houding ten opzichte van de verschillende systemen klaarblijkelijk iets vriendelijker begint te worden, zoo'tat de kans bestaat, dat de inkomsten van de laatste maanden ook werkelijk ten bate van de spoorweg-ondernemingen aangewend zullen kunnen worden.

Ten onzent is de beleggingsmarkt als geheel vast geweest. De dollarkoers heeft zijn aantrekkingskracht ten aanzien van in dollars genoteerde beleggingsfondsen niet

kunnen behouden en meer en meer is men tot de Hollandse staatspapieren teruggekeerd. Deze konden dan ook voor de meeste soorten een verbetering behalen. Van buitenlandsche staatsfondsen hebben Mexicaansche schuldbrieven de aandacht getrokken. De berichten omtrent een opstand, uitgebroken in vijf Staten van de Republiek, hebben eenige onrust ten aanzien van de couponbetaling gewekt, hoewel onmiddellijk werd verklaard, dat de gelden, benooidigd voor de eerste termijnen, reeds in handen van het bankiers-syndicaat waren gestort.

		3 Dec.	7 Dec.	10 Dec.	Rijzing of daling
6	% Nederland 1922	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{7}{8}$	99 $\frac{11}{16}$	+ $\frac{3}{16}$
5	% „ 1918	88 $\frac{1}{2}$	89 $\frac{1}{16}$	89 $\frac{1}{4}$	+ $\frac{3}{4}$
4 $\frac{1}{2}$	% „ 1916	86 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{1}{4}$	85 $\frac{1}{2}$	- $\frac{1}{4}$
4	% „ 1916	78 $\frac{1}{2}$	78 $\frac{15}{16}$	79 $\frac{1}{4}$	+ $1\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$	% „	73 $\frac{1}{4}$	71 $\frac{1}{4}$	—	- $2\frac{1}{2}$
3	% „	61 $\frac{1}{2}$	—	61 $\frac{1}{8}$	- $\frac{3}{8}$
2 $\frac{1}{2}$	% Cert. N. W. S.	50 $\frac{3}{8}$	50 $\frac{1}{2}$	50 $\frac{1}{2}$	+ $\frac{1}{8}$
7	% Oost-Indië 1921	101 $\frac{1}{16}$	100 $\frac{7}{8}$	100 $\frac{1}{4}$	- $\frac{5}{16}$
6	% „ 1919	98 $\frac{1}{4}$	98 $\frac{3}{16}$	98 $\frac{3}{16}$	- $\frac{1}{16}$
5	% „ 1915	90 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$	90 $\frac{1}{2}$	—
5	% Rusland 1906	4 $\frac{5}{16}$	4 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{1}{8}$	- $\frac{3}{16}$
4	% Rusl. bij Hope & Co.	4 $\frac{13}{16}$	4 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{1}{8}$	+ $\frac{1}{16}$
4	% Japan 1899	65 $\frac{1}{2}$	—	—	—
5	% Brazilië 1895	43 $\frac{9}{16}$	43 $\frac{1}{2}$	43 $\frac{1}{8}$	- $\frac{7}{16}$
8	% San Paulo 1921	95 $\frac{1}{2}$	95 $\frac{1}{2}$	95 $\frac{1}{8}$	+ $\frac{1}{8}$
6	% Amsterdam 1920	100	—	—	—
7	% Rotterdam 1920	102 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{1}{2}$	- 1

De aandelenmarkt was over het algemeen vast gestemd. Vooral aandelen Geconsolideerde Hollandse Petroleum Mij. hebben door hun krachtige rijzing sterk de aandacht getrokken, in scherpe tegenstelling met aandelen Koninklijke Petroleum Mij., die een vrij omvangrijke reactie hadden te ondergaan. De oorzaak voor den teruggang van laatstgenoemde aandelen was primo het eenigszins teleurstellend interimdividend ad. 10 pCt., waaromtrent men, ondanks het feit, dat ook het vorig jaar geen hoogere interim-uitkeering werd gedeclareerd, meer optimistische verwachtingen had gekoesterd, secundo de uitslag van de Engelsche verkiezingen, waardoor van uit Londen geen steun kon worden verleend. De zeer opgewekte houding voor Consols kwam voort uit de berichten omtrent een tegemoetkomende houding van de Roemeensche Regeering ten aanzien van de in Roemenië werkende petroleum-ondernemingen, terwijl voorts de stijging van den koers van de Lei stimulerend heeft gewerkt. In aansluiting hieraan waren ook de overige Roemeensche soorten, als Steaua Romana, Phoenix, enz., vast gestemd.

Daarentegen was de cultuurmarkt eerder ongeanimeerd. Ook hier was het een interim-dividend, dat den ommekeer heeft bewerkstelligd. Vóór de dividend-declaratie van de H.V.A. ad. 15 pCt. was de tendens nog tamelijk vast geweest; daarna keerde de stemming, in de hand gewerkt door de lagere noteeringen voor Cubasuiker te New York en het traager verloop van de afdoeningen der V.J.S.P.

De rubbermarkt kon in het midden der berichtperiode een opleving ondergaan door het bekend worden van enige vóór-verkoop, welke weder plaats hebben gevonden. Tegen het slot echter waren er enkele tegenwerkende factoren, o.a. de aankondiging van een kapitaalsverhooging door de Serbadjadi, van f 1.500.000 tot f 6.000.000, in verband waarmee men een spoedige emissie verwacht.

Tabakken bleven zeer stil en zonder groote variaties.

De markt voor binnenlandsche industriële waarden werd nogal bewogen door ruime omzettingen in aandelen Jurgens, die een zeer aanzienlijke stijging konden boeken. Bovendien bestond er belangstelling voor tal van fondsen, die als regel niet op den voorgrond treden. O.a. voor aandelen Compania, die gezocht waren in verband met geruchten, dat op de eigendommen der maatschappij een aannemelijk bod zou zijn gedaan, welke geruchten echter tot nu toe geen bevestiging hebben gevonden. Voorts waren aandelen en 7 pCt. obligaties Furness-Stokvis sterk gevraagd, vermoedelijk naar aanleiding van de betere vooruitzichten, die op scheepvaartgebied en dus ook voor de havens, bestaan.

		3 Dec.	7 Dec.	10 Dec.	Rijzing of daling
Amsterdamsche Bank	111 $\frac{1}{2}$	111 $\frac{1}{4}$	112	+ $\frac{1}{4}$
Incaso Bank	88 $\frac{1}{2}$	88 $\frac{1}{4}$	89	+ $\frac{1}{2}$
Koloniale Bank	184 $\frac{1}{2}$	184 $\frac{1}{4}$	182	- $2\frac{1}{2}$
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	126 $\frac{7}{16}$	125 $\frac{7}{8}$	125	- $1\frac{1}{16}$
Rotterd. Bankvereniging	..	89 $\frac{1}{2}$	92	92 $\frac{5}{8}$	+ $3\frac{1}{8}$
Van Berkel's Patent	37 $\frac{1}{2}$	37 $\frac{5}{8}$	37 $\frac{1}{2}$	—
Gouda Kaarsen	71	74 $\frac{3}{4}$	76 $\frac{1}{2}$	+ $5\frac{1}{2}$
Holl. Drâad-en Kabelfabriek		67	68 $\frac{3}{4}$	69 $\frac{3}{4}$	+ $2\frac{3}{4}$
A. Jurgens' Ver. Fabr. g. aand.		56 $\frac{1}{4}$	64 $\frac{1}{4}$	68 $\frac{1}{8}$	+ $12\frac{1}{8}$
„ „ „ pr. aand.		64	69	70 $\frac{1}{2}$	+ $6\frac{1}{2}$

	3 Dec.	7 Dec.	10 Dec.	Rijzing of daling
Leerdam Glasfabrieken . . .	27 1/2	—	—	—
Philips' Glöeilampenfabriek	260	261 1/2	260 1/2	+ 1/2
Vereenigde Blikfabrieken . .	105	—	105	—
Vereen. Chemische Fabrieken	44 1/2	—	49 1/2	+ 5
Compania Mercantil Argent.	15 1/2	21 1/2	21 3/8	— 5 7/8
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	187	186 1/10	184 1/2	— 2 1/2
Handelsver. Amsterdam . . .	507	498 1/2	493 1/2	— 13 1/2
Handelsver. Reiss & Co. . . .	27 1/2	31 1/2	—	+ +
Int. Crediet- en Handelsverg.				
Rotterdam	190 1/2	189	189 1/2	— 1
Linde Teves & Stokvis	69	70 1/2	71	+ 2
Redjang Lebong Mijub. Mij.	117	116 1/2	124 1/2	+ 7 1/2
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	151 1/2	170	169 1/2	+ 17 1/2
Kon. Petroleum-Mij.	415 1/8	399 1/2	390 1/2	— 24 3/8
Phoenix Oil	79 1/2	83 1/2	—	+ 3 1/2
Amsterdam-Rubber-Mij	144	147 3/8	147 1/2	+ 3 1/2
Kending Lemboe	192 1/2	194 1/2	190 1/4	— 1 1/2
Oost-Java-Rubber-Mij.	222 1/2	230	228	+ 5 1/2
Deli-Batavia Tabak Mij.	296	295 1/2	295	— 1
Deli-Maatschappij	289 1/2	290 1/2	291 1/2	+ 1 1/2
Senembah-Maatschappij	241	240 1/2	240 1/2	— 1/2

De scheepvaartmarkt zelve is zeer vast gebleven. Na een kleine inzinking kwam het slot weder op hooger prijzen.

	3 Dec.	7 Dec.	10 Dec.	Rijzing of daling
Holland-Amerika-Lijn	88 1/2	88 1/2	90	+ 1 1/2
" " „gem.eig.	74 1/2	75 1/2	76 1/2	+ 2
Hollandsche Stoomboot-Mij.	26 1/2	25 1/8	26 1/2	+ 1/2
Java-China-Japan-Lijn	90 1/2	89 1/2	93 1/2	+ 2 1/2
Kon. Hollandsche Lloyd	10 1/2	11 1/2	11 1/2	+ 1/2
Kon. Ned. Stoom-Mij.	72 1/2	71 1/2	71 1/2	— 1 1/2
Konink. Paketvaart-Mij.	126 1/2	123 1/2	124 1/2	+ 1
Maatschappij Zeevaart	65	65	66	— 2
Nederl. Scheepvaart-Unie	121	119 1/2	120 1/2	— 1/2
Nievelt Goudriaan	94 1/2	95	99 1/2	+ 5
Rotterdamsche Lloyd	126 1/2	126 1/2	128	+ 1 1/2
Stoomv.-Mij. „Nederland”	144	146 1/2	150	+ 6
" " „Noordzee”	27	26 1/2	27 1/2	+ 1/2

De Amerikaanse markt was stil, doch in overeenstemming met New York. voor spoorwegwaarden opgewekt gestemd.

	3 Dec.	7 Dec.	10 Dec.	Rijzing of daling
Americ. Smelting & Refining	63 9/16	62 1/16	62 5/8	— 15 1/16
Anaconda Copper	82 13/16	82 9/8	82 7/8	+ 1/16
Studebaker Corp.	113 5/8	109 1/2	110 5/8	— 3 1/2
Un. States Steel Corp.	102 7/8	101	101 5/8	— 1 1/2
Atchison Topeka	105 13/16	106	105 1/2	— 1 1/16
Erie	20 1/2	23 1/16	22 1/2	+ 2 1/2
Southern Pacific	95	96 1/2	96 7/8	+ 1 7/8
Union Pacific	142 15/16	—	141	— 1 13/16
Int. Merc. Marine orig. gew.	9 1/2	9 1/16	8 11/16	— 9/16
" " " " pref.	35 1/2	—	33 1/8	— 2 3/8

1) ex. div.

De geldmarkt ondervond reeds eenigermate de stroefheid, die bij het einde van het jaar gewoonlijk optreedt; prolongatie noteerde aan het einde der berichtperiode 4 1/2 pCt. na 4 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

11 December 1923.

Evenals de vorige week waren ook ditmaal de Europeesche graanmarkten over het algemeen weinig levendig. Niet slechts op het vasteland, doch ook in Engeland werden in tarwe slechts weinig zaken gedaan. Tot zekere hoogte waren aan de Engelsche markt de verkiezingen, daaraan schuld, doch indien goede kooplust had bestaan, zou die zich waarschijnlijk van de verkiezingen weinig hebben aantrokken. Hoofdzak is dan ook, dat er weinig vraag bestaat na de groote inkoop van eenigen tijd geleden en dat het wantrouwen in het tegenwoordige prijsniveau, blijft voortduren, zolang de invoerlanden zulk een ruim aanbod vinden van tarwe, uit alle voornaamste productie landen der aarde. Eenige onrust wekten de ongunstige berichten uit Argentinië, waar eerst zware regenval later koude en vrees voor vorst, die vooral in het Zuiden nog groote schade zou kunnen aanrichten, de tarwe bedreigden. Nieuwe La Plata-tarwe, die ruim wordt aangeboden, werd daardoor aanvankelijk wat hooger gehouden, doch het uitblijven van prijsverhoging aan de Argentijnsche termijnmarkten wijst er op, dat van eigenlijke schade nog geen sprake is. Voor oude tarwe werd te Buenos Aires en Rosario de dalende prijsbeweging van de voorafgaande week zelfs nog voortgezet. December-tarwe noteerde gisteren aan de termij-

markten te Buenos Aires en Rosario 12.15 en 11.65 pesos per 100 KG. tegen 12.60 en 11.80 op 3 December, 13.40 en 12.35 op 23 November. Februari daalde te Buenos Aires 5, te Rosario 15 centavos sedert 3 December. Tarwe-verschepingen van Argentinië waren weder klein met verdere afname der voorraden in de Argentijnsche havens, doch ook dit kon den kooplust in Europa niet doen toenemen, nu van Noord-Amerika eenige weken record-hoeveelheden zijn afgeladen en ook deze week de Noord-Amerikaansche hoeveelheid weder groot is, al vertoont zij dan ook eenige vermindering. Zeker mogen ook nog in de toekomst groote tarwe-verschepingen van Noord-Amerika worden verwacht, doch vertraging in de Argentijnsche oogstbeweging wegens het uitblijven van droog weder zou toch in het begin van 1924 gemakkelijk tot een onderbreking der overvloedige tarwe-verschepingen, en daardoor tot vastere Europeesche markten kunnen leiden. Bij de overwegingen, welke den Europeeschen tarwekooper weerhouden van groote inkoop, spelen de oogsten van het Zuidelijk halfroed een groote rol en verschuiving van het oogenblik, waarop de nieuwe Argentijnsche tarwe ter verscheping gereed is, zou voor hem een niet onbeteekenende misrekening kunnen uitmaken in een periode, waarin de Oostelijke Canadeesche havens door ijs gesloten zijn. Tot nog toe wordt echter met die mogelijkheid weinig gerekend en behalve een beperkten omzet in Manitoba's en spoedige La Platatarwe, benevens enkele zaken van Argentinië van den nieuwen oogst was in Engeland weinig te doen. Op het vasteland kochten Nederland en België op beperkte schaal Manitoba's en La Platatarwe tot iets dalende prijzen en in het begin der week was Frankrijk nog kooper voor nieuwe La Platatarwe. Het aanbod van Australische tarwe naar Europa was iets ruimer nu Oost-Azië minder belangstelling toont. De verwachtingen van den nieuwen oogst in Australië blijven uitstekend en ook uit Britsch-Indië zijn de berichten goed. Uit Rusland gaan ondanks de telkens weer verschijnende berichten over hongersnood in sommige gedeelten van het land, de graanverschepingen rustig voort en ook deze week werd weder een flinke hoeveelheid tarwe en rogge afgeladen, al was die dan voor tarwe kleiner dan de vorige week. Er wordt echter weer geregeld Russische tarwe aangeboden en alles wijst op verdere flinke verschepingen. Ook van Roemenië werd weder tarwe afgeladen, doch het schijnt, dat vóór de lente geen groote verschepingen van Roemeensche tarwe te verwachten zijn. Nu de winter daar zoo lang op zich laat wachten en de scheepvaart op den Douau nog geen hinder van ijs ondervindt, blijft Roemenië echter wekelijks nog 10 à 20.000 ton tarwe verladen.

Na de voortdurende betoogen over groote oogsten van broodgraan in de West-Europeesche invoerlanden, financiële bezwaren, waarmede verschillende onder hen te worstelen hebben en den overvloed der wereldvoorraden van tarwe en rogge, welk men dit seizoen steeds in de vakpers aantreft en die ook wij herhaaldelijk hebben gehouden, trekt het de aandacht dat in de nu afgehoopen vier eerste maanden van het seizoen de tarweverschepingen slechts zoo weinig kleiner zijn geweest, dan in de twee vorige jaren. Op een totaal, dat schommelt tusschen 5,2 en 5,6 miljoen ton, werd in het loopende seizoen tot nog toe naar Europa slechts 360.000 ton minder tarwe verscheept dan in 1922. Voor de uitvoerlanden ware dat zeker een bevredigend verschijnsel, vooral nu dit tekort ook nog geheel wordt goedge maakt door grotere verschepingen naar landen buiten Europa, indien niet het feit der grotere opbrengsten in de uitvoerlanden, vooral Canada, bleef bestaan. De kans op schatte aan of althans vertraging in den Argentijnschen oogst heeft dan ook in Noord-Amerika geen prijsverhoging ten gevolge gehad. Zelfs is de vaste sterfming, die aan het begin der week te Chicago en Winnipeg bestond, spoedig weer teloor gegaan en het slot op 10 December was te Chicago 1 1/2, te Winnipeg voor December 1/2 cent lager dan een week tevoren. Mei sluit te Winnipeg onveranderd. Vooral was dat het gevolg van te eurstellende Europeesche vraag, terwijl ook de groote voorraden aan de Westkust der Vereenigde Staten, waarvoor voldoende vraag, ook van Oost-Azië, dat voorloopige afwikkeling zijner groote, vooral Canadeesche en Australische inkoop schijnt af te wachten, alsnog ontbreekt, tot de flauwere markt meewerkten.

Ook voor de ruime Noord-Amerikaansche roggevoorraden bestaat onvoldoende belangstelling voor export, daar Rusland ruim in de behoefte voorziet en reeds eenigen tijd tot lagere prijzen aan de markt is, dan Noord-Amerika. Rusland beheerscht daardoor de roggemarkt, doch wist deze week, slechts zeer weinig belangstelling in West-Europa te vinden. Eenige zaken worden geregeld gedaan naar Duitschland en Nederland, doch deze worden door het aanbod verre overtroffen. Niet slechts voor nieuwe aflading, doch ook uit de groote verschepingen der laatste weken wordt door de

Noteringen.							Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Data	Chicago			Buenos Ayres			Soorten	10 Dec. 1923	3 Dec. 1923	11 Dec. 1922
	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Haver Dec.	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Lijnzaad Dec.				
8 Dec. '23	103 $\frac{3}{8}$	73 $\frac{1}{2}$	45 $\frac{3}{4}$	12,40	10,40	23,10	Tarwe* ¹⁾	12,25	12,50	13,75
1 „ '23	104	73	45	12,70	10,40	23,10	Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	9,40	9,60	11,75
8 Dec. '22	119 $\frac{1}{2}$	70 $\frac{3}{8}$	44 $\frac{1}{8}$	11,55	7,60	18,95	Mais (La Plata)..... ²⁾	205,—	202,—	185,—
8 Dec. '21	110 $\frac{1}{2}$	48	32 $\frac{3}{8}$	12,20	7,90	17,45	Gerst (48 lb. malting)... ²⁾	198,—	190,—	194,—
8 Dec. '20	175	74 $\frac{3}{8}$	48 $\frac{1}{8}$	18,05 ¹⁾	9,35 ¹⁾	19,75 ¹⁾	Haver (38 lb. white clipp.) ¹⁾	10,50 ³⁾	10,50 ³⁾	10,70
20 Juli '14	82	56 $\frac{3}{8}$	36 $\frac{1}{2}$	9,40	5,38	13,70	Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	13,65	13,30	13,50
							Lijnzaad (La Plata) ³⁾	465,—	461,—	425,—

¹⁾ Per Februari.

¹⁾ p. 100 KG. ²⁾ p. 2000 KG. ³⁾ per 1960 KG.

⁴⁾ Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat. ⁵⁾ No. 3 Canada Haver.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	2/8 Dec. 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	2/8 Dec. 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdvak 1922	1923	1922
Tarwe	27.033	780.857	1.057.989	—	31.086	34.509	811.943	1.092.498
Rogge	38.775	484.556	332.752	—	485	—	485.041	332.752
Boekweit	916	25.315	12.040	—	—	—	25.315	12.040
Mais	19.378	609.567	907.422	—	73.715	95.818	683.282	1.003.240
Gerst	11.732	272.174	145.817	—	14.018	8.871	286.192	154.688
Haver	796	68.038	106.802	—	533	292	68.571	107.094
Lijnzaad	1.465	135.733	169.387	—	53.544	76.838	189.277	246.225
Lijnmeel	2.038	175.533	120.490	—	—	1.547	175.533	122.037
Tarwemeel	5.873	126.527	63.129	—	4.754	7.540	131.281	70.669
Andere meelsoorten	—	1.592	9.710	—	—	2.665	1.592	12.375

Russische export-organisatie nog aangeboden. Veel Russische rogge is de laatste dagen te Rotterdam aangekomen en een gedeelte daarvan is nog verkocht. Ook in de Deutsche havens gaat de verkoop slecht. In verband met het voortdurende ruime aanbod van rogge uit Rusland was Chicago voor rogge flauw na eenige prijsverhoging in het begin der week en op 10 December sloot de markt daar voor den December-termijn op 67 $\frac{1}{2}$ cent per 6 lbs. tegen 68 $\frac{3}{4}$ cent op den 3den, terwijl op 4 December de prijs op 69 $\frac{3}{8}$ cent was gestegen. De Mei-termijn handhaafde zich beter en daarvoor valt een verhoging van $\frac{1}{8}$ cent te constateeren. E

Mais is gedurende de geheele week wel vast gebleven, doch ook daarin was de omzet teleurstellend. De ontwikkeling der maismarkt in Noord-Amerika in de naaste toekomst wordt bij voortdurend gevoeld als een bedreiging voor den prijs der overige maïsoorten. Weliswaar blijven zaken in maïs van Noord-Amerika nog steeds tot de uitzonderingen behooren en houden zoowel de hooge prijs als de vrees voor onvoldoende kwaliteit de Europeesche koopers terug van zaken van Noord-Amerika, doch de aanvoeren van maïs aan de markten der Vereenigde Staten nemen toe en ofschoon deze nog door de binnenlandsche vraag goed worden opgenomen, kan daarin plotseling verandering intreden. Men is van Noord-Amerika aan verrassingen gewend en de vraag voor maïs op aflading is dan ook in bijna alle Europeesche landen gering. De markt te Chicago wist zich echter ook deze week weder goed te handhaven en toont op 10 December nauwelijks eenige verandering tegenover den 3den. Niet slechts maïs op meer verwijderde posities, doch ook spoedige partijen genomen deze week bijna overal weinig belangstelling niettegenstaande vermindering in de voorraden in de Argentijnsche havens, sterke afname der Zuid-Afrikaansche verscheperingen en beperkt aanbod uit Roemenië, dat bovendien geleidelijk zijn prijzen nog wat verhoogde. Toch kan van Roemenië nog geruimen tijd een flink aanbod van maïs worden verwacht. Het uitvoeroverschot is daar veel grooter dan in het vorige seizoen, het uitblijven van den winter heeft de gelegenheid geopend tot ruimen aanvoer naar de havens en de winterhavens Constanza en Sulina beschikken over goede voorraden ter verschepering gedurende den winter. Ook Bulgarije is met maïs aan de markt en ofschoon nog slechts weinig zaken in Bulgaarsche maïs tot stand kwamen, kan toch een veel grooter aanbod dan in de laatste jaren worden verwacht. Verscheperingen van Argentinië namen niet af en van Roemenië waren ze zelfs weder grooter dan in de vorige week. Ondanks den teleurstellenden omzet konden over het algemeen de maïsprijzen zich goed handhaven. Eenige verhoging in Argentinië na den prijsval, die in de laatste week van November intrad, steunde de markt. Tot vermeerdering der zaken leidde dat echter niet. Integendeel is het vooral de prijsstijging der laatste weken, die van koopen terughoudt. Bovendien ging later de Argentijnsche prijsverhoging weer verloren. Tegenover 3 December zijn de prijzen aan de termijnmarkten te Buenos Aires en Rosario op 10 December 15 en 30 centavos gedaald. Vooral in Engeland waren de

maïszaken, behalve een enkele kleine lading van Roemenië, zeer klein. Nederland kocht weder Roemeensche maïs, doch op veel geringer schaal dan eenigen tijd geleden. De groote aanvoeren van de vorige week, omvangrijke stoomende voorraden en te hooge prijzen beperkten den kooplust, doch op aflading zijn naar Nederland zeer weinig zaken in maïs gedaan. België blijft zich vooral interesseeren voor La Plata maïs, doch ook daar waren deze week de zaken niet levendig. De nieuwe La Plata maïs staat er zeer goed voor en in Zuid-Afrika zijn de vooruitzichten voor den nieuwen oogst gunstig. Duitschland koopt slechts weinig maïs, doch toont veel belangstelling voor gerst. Nu het gerstaanbod voor Rusland nog steeds klein is, worden geregeld flinke zaken gedaan naar Duitschland in Donaugerst, terwijl ook La Plata- en Noord-Amerikaansche gerst werd verkocht. Ook in Nederland is gerst vast en tot langzaam stijgende prijzen bestond door ook deze week voor dit artikel nu en dan weder vrij goede vraag. Zaken werden gedaan in Russische, Roemeensche, La Plata en Canadeesche gerst en een enkelen keer ook van Noord-Afrika. De hooge prijzen, die zich nu voor de meest gangbare soorten bijna op het niveau van maïs bevinden, beperken echter den omzet. In Engeland werd Noord-Amerikaansche gerst gekocht en ook Europeesche soorten, waarvoor echter aan de Engelsche markt op het vasteland bedingbare prijzen niet te maken zijn.

Voor haver is de vraag nog steeds teleurstellend. In Engeland worden in Canadeesche soorten, ondanks eenige prijsdaling, weinig zaken gedaan, ten gevolge der minder goede kwaliteit. Ook echter in La Platahaver was niet veel te doen. Op het vasteland was de handel in haver al evenmin levendig, daar blijkbaar van de eigen oogsten het aanbod nog te groot is.

SUIKER.
NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Maart	Londen			New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per Mei/Juni	Amer. Granulated c.i.f. November	
6 Dec. '23	731 $\frac{1}{4}$	Sh. 63/9	Sh. 25/9	Sh. 24/-	7,28
29 Nov. '23	„32	63/9	25/-	—	7,78
6 Dec. '22	„23 $\frac{7}{8}$	56/-	20/-	17/6	5,75
6 Dec. '21	„20 $\frac{1}{2}$	54/6	18/9	12/9	4,11
4 Juli '14	„11 $\frac{13}{32}$	18/-	—	—	3,26

In Amerika nam de daling der prijzen op de termijnmarkt kort na het begin der week een einde en waren de noteringen bij opening en slot met de daartusschen liggende laagste notering resp. voor Januari 5,20, 5,13, 5,26; Maart 4,58, 4,53, 4,65; Mei 4,67, 4,61, 4,73 en Juli 4,76, 4,70 en 4,81, terwijl Spot Centrifugals nominaal met 7,41 en daarna met 7,28 genoteerd werden. De verbetering op de Amerikaansche markt schijnt toe te schrijven te zijn aan

het ongunstige weer op Cuba, ten gevolge waarvan de nieuwe oogst verlaat zal worden. Verschillende ladingen Cubasuiker voor Januari/Maart en Maart/April afscheep werden in den laatsten tijd naar Europa verkocht.

De laatste Cuba-statistiek luidt als volgt:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 2 Dec. '23..	—	9.203	29.000
Tot. sedert 1 Dec. '22-2 Dec. '23	3.602.910	3.892.240	3.936.040
Aantal werkende fabrieken ..	2	4	—
Weekexport 2 Dec. '23	14.665	39.708	59.000
Consumptie	1.123	—	—
Totale export 1 Jan.-2 Dec. '23	3.445.345	3.851.342	2.393.740
Totale voorraad 2 Dec. '23 ..	31.246	49.495	968.000

F. O. Licht meldt dat de maanden October en November voor Duitschland niet gunstig waren voor de toename van het suikergehalte der bieten. Het zachte regenachtige weer, vooral in October, bevorderde te veel de bladvorming ten koste van het suikergehalte. Buitendien hebben de fabrieken onder allerlei zeer moeilijke omstandigheden te werken en komt het product, wegens de achterdocht der boeren betreffende de betaling, ook slecht binnen. De totale oogst, welke dit seizoen zal worden verwerkt wordt geraamd op bijna 7.300.000 tons bieten, hetgeen met betrekking tot het vrij lage gehalte-cijfer een rendement zou beteekenen van totaal 1.125.000 tons ruwsuiker, tegen 1.463.000 tons voor 1922/23. Natuurlijk is deze raming nog voor verandering vatbaar. Wat betreft den uitvoer van suiker, welke volgens F. O. Licht dit jaar niet meer dan 100.000 tons zal kunnen bedragen, zal men waarschijnlijk ertoe overgaan den fabrieken toe te staan een zeker percentage hiervoor af te zonderen.

In Oostenrijk en Hongarije ging het oogsten tot nu toe vrij glad en was voornamelijk de oogst in Hongarije zeer bevredigend. Men hoopt, dat de opbrengst de ramingen zal overtreffen.

In Tsjecho-slowakije was het Novemberweer over het algemeen naar wensch der boeren en komt de oogst tot nog toe vrijwel overeen met de gestelde vooruitzichten, zoodat men aldaar blijft bij het geraamde cijfer van 950.000 tons ruwsuiker. Sedert eenigen tijd heeft daar te lande eene vorming van belangengemeenschap tusschen fabrieken plaats, uitgaande van eene groote export-raffinaderij, welke reeds verscheidene fabrieken kocht. Men beschouwt dit als een gunstigen factor met betrekking tot prijzen zoowel als tot toekomstige uitbreiding van het biet-areal.

In Frankrijk was het zeer wisselvallige weer de oorzaak van een onregelmatig binnenkomen van den bietoogst, die bovendien aan gehalte beneden het normale cijfer is. F. O. Licht vindt daarin aanleiding zijne raming tot 475.000 tons ruwsuiker te verlagen. Volgens rondvraag bij de fabrieken zal de oogst bedragen 3.613.637 tons bieten tegen 3.630.750 tons in 1922/23 en uitgedrukt in geraffineerde suiker 416.161 tons tegen 436.960 tons.

Voor België blijft Licht bij zijne raming, maar voor Nederland verlaagt hij deze tot 260.000 tons ruwsuiker met het oog op de zeer teleurstellende veldopbrengst, hetgeen waarschijnlijk nog te hoog is.

Willett & Gray hebben een nieuwe raming voor den Europeeschen bietoogst gepubliceerd, welke wij hieronder laten volgen in vergelijking met de laatste cijfers van F. O. Licht:

	Willett & Gray	F.O. Licht
	1923/24	1923/24
	Tons	Tons
Duitschland	1.175.000	1.125.000
Tsjecho-slowakije	875.000	950.000
Oostenrijk	30.000	40.000
Hongarije	75.000	120.000
Frankrijk	461.000	475.000
België	260.000	300.000
Holland	225.000	260.000
Rusland	250.000	300.000
Polen	375.000	405.000
Zweden	151.000	151.000
Denemarken	100.000	114.000
Italië	300.000	325.000
Spanje	190.000	190.000
Overige landen	155.000	160.000
Totaal	4.622.000	4.915.000

Op Java werd nog een kleinigheid Superieur door de V.J.S.P. afgedaan tot den vorigen prijs van f 16,—, terwijl de tweede hand zich wat meer verkoopsgezind toonde en prijzen iets afbrokkelden. Voor disponibile suiker werden hoge prijzen betaald, nl. ca. f. 22,— voor Superieur en f 20,— voor No. 16 en hooger. De afschepingen gedurende de maand November bedroegen 140.000 tons tegen 86.000 tons verleden jaar.

Hier te lande opende de termijnmarkt in eene vaste stemming met prijzen welke ruim f 1,— boven het slot van de vorige week lagen. Januari, Mei en Augustus werden tot resp. f 32,25, f 31,87½ en f 29,87½ verhandeld, waarna de stemming evenwel spoedig verflauwde en het aanbod de overhand kreeg. De rijzende noteringen van New York bleven echter niet zonder invloed en verbeterden de prijzen hier ook, hoewel er toen weinig meer omging. De noteringen aan het slot waren ongeveer voor Januari f 32,50, Mei f 31,75 en voor Augustus f 29,87½. De weekomzet bedroeg ongeveer 4500 tons.

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands.)

	7 Dec. 1923	30 Nov. 1923	23 Nov. 1923	6 Dec. 1922	7 Dec. 1921
New York voor Middling ...	35,75 c	37,35 c	35,90 c	24,75 c	17,50 c
New Orleans voor Middling	34,50 c	35,75 c	34,25 c	24,50 c	16,75 c
Liverpool voor Fy Middling	19,92 d	21,72 d	20,49 d	14,32 d	11,11 d

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens. (In duizendtallen balen).

	1 Aug. '23 tot 7 Dec. '23	Overeenkomstige periode	
		1922	1921
Ontvangsten Gulf-Havens.	4.066	3.627	3.114
Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	914	788	653
" " 't Vasteland.	1.474	1.409	1.375
" " Japan	288	235	498

Voorraden.

(In duizendtallen balen).

	7 Dec. '23	Overeenkomstig tijdstip	
		1922	1921
Amerik. havens	1.004	1.089	1.388
Binnenland	1.219	1.435	1.553
New York	—	—	—
New Orleans	—	—	—
Liverpool	229	446	561

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdenijk.)

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
8 Dec. 1923	1)	1)	1)	1)	1)
1 " 1923	383.000	22.800	640.000	28.000	51 ³³ / ₃₂
24 Nov. 1923	423.000	23.225	534.000	28.600	42 ²⁹ / ₃₂
8 Dec. 1922	1)	1)	1)	1)	1)

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
8 Dec. 1923....	70.000	1.909.000	177.000	4.418.000
8 Dec. 1922....	58.000	1.588.000	154.000	3.386.000

1) Feestdag.

RUBBER.

De rubbermarkt herstelde zich aanvankelijk een weinig na de daling van de vorige week, doch over het algemeen blijft de vraag zeer beperkt, met een zeer kalme stemming. De slotnoteeringen zijn:

		einde voorafgaande week:
Prima Crêpe	December 78 ct.	76 ct.
" "	Jan./Maart 78½ "	77½ "
" "	April/Juni 79½ "	80 "
Smoked Sheets	December 76½ "	76½ "
" "	Jan./Maart 77½ "	78 "
" "	April/Juni 79 "	80 "

11 December 1923.

COPRA.

De markt was deze week aanvankelijk vaster, doch later

eenigszins weifelend-gestemd. Het slot was echter weer iets vaster.

De noteeringen zijn:

Ned. Ind. f.m.s. stoomend	f 34¼
" " " November afl.	" 34¼
" " " December	" 33¾
" " " Januari	" 33¾
" " " Februari	" 33¾
" " " Maart	" 33¾

10 December 1923.

STEENKOLEN.

De afgelopen berichtperiode heeft verschillende schommelingen op de kolenmarkt te zien gegeven. Door het uitblijven van Deutsche orders van betekenis zijn de prijzen in Northumberland reeds naar beneden gelopen en vooral de gezeefde kolen liggen flauw. De Durham en Cardiff markten blijven nog vast, terwijl in Schotland de vraag ook al begint te verflaauwen, met het onmiddellijke gevolg, dat de prijzen zijn gaan dalen. De oorzaak van den flauwieren toon signaleerden wij reeds in ons vorig overzicht.

In Westfalen neemt de productie zielderwijze toe en zoodra voldoende transportmiddelen aanwezig zijn, kan er mede gerekend worden, dat de verplichte leveringen onder het vredesverdrag weder vlot zullen loopen en dat de verdere West-Europese markten voor een gedeelte van Deutsche kolen zullen worden voorzien, zoolang de Deutsche industrie zelf niet meer kolen vraagt dan op het oogenblik het geval is, tenzij Engeland refereert deze markten voor zich te reserveeren door met lagere prijzen uit te komen.

De prijzen zijn als volgt:

Northumberland Ongezeefde	f 16,20
Durham Ongezeefde	" 16,90
Cardiff Ongezeefde	" 17,75
Schotsche Gezeefde	" 16,10
Yorkshire Gewasschen Doubles	" 18,35
Gietcokes	" 27,—

Alles per ton van 1000 KG., franco Rotterdam/Amsterdam. Markt onregelmatig.

11 December 1923.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Koper Standdaard	Koper Electrolytisch	Tin	Lood	Zink
10 Dec. 1923..	62.17/6	68.10/-	230.12/6	31.2/6	32.5/-
3 " 1923..	62.10/-	68.-/-	238.7/6	38.10/-	33.-/-
26 Nov. 1923..	61.5/-	66.10/-	231.2/6	30.10/-	33.2/6
19 " 1923..	61.7/6	68.5/-	220.2/6	30.5/-	32.7/6
11 Dec. 1922..	62.15/-	69.15/-	179.-/-	26.-/-	38.5/-
20 Juli 1914..	61.-/-		145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

VRACHTENMARKT.

De vraag naar ruimte in de North Pacific blijft nog steeds gehandhaafd; de vrachten naar Japan zijn echter minder vast. Zonder twijfel zal het opnemen van ruimte voor hout en graan naar Japan, welke op het oogenblik geschat wordt op 750.000 ton d.w., niet nalaten van invloed te zijn op andere vrachten.

De oogst in Argentinië belooft zeer goed te worden en naar het zich laat aanzien zullen meer booten noodig zijn voor de verscheppingen dan die, welke lading naar La Plata brengen. Het is te hopen, dat de reeders niet tal van stoomschepen in ballast opbevracht naar La Plata zenden in de hoop een goede thuisvracht te kunnen bedingen, daar het aantal bevrachters tegenwoordig zeer gering is en deze ten volle van de positie waarin zij komen, indien booten onbevracht in La Plata aankomen, zullen weten te profiteeren.

Ook Australië zal ruimte noodig hebben, doch de afladers hopen dat zij meer dan voldoende tonnage zullen kunnen krijgen nu er zoo veel booten van de Westkust van Noord-Amerika naar Japan en China zijn bevracht.

De oogsten in Europa zijn goed en dit tezamen met de geringe koopkracht van midden-Europa kan een reden worden, dat de thuiskomende vrachten niet aan de verwachtingen, welke velen thans koesteren, zullen voldoen. Bovendien blijft het feit bestaan, dat er nog altijd veel meer tonnage beschikbaar is dan het vervoer vereischt wordt, hetgeen vanzelf sprekend de vrachten op een laag peil zal houden.

Van de Northern range werden booten opgenomen voor graan naar West-Italië tegen 17½ cent en naar Antwerpen tegen 15 cent per 100 lbs., terwijl voor steenkolen naar

West-Italië \$ 3,10 en naar Argentinië \$ 3,75 per ton werd betaald.

Van de Golf van Mexico werd een boot bevracht met pitchpine tegen 145/- voor Januari/Februari aflading, terwijl een boot met olie in kisten van 2 havens in de Golf van Mexico naar meerdere havens Zuid-Amerika werd bevracht op de basis van 27 cent één loshaven.

Van de North Pacific werden weer booten opgenomen voor graan naar U. K./Continent tegen 37/6 terwijl van daar naar Japan de lagere cijfers van \$ 15,50 en \$ 15,— per mille voor hout werd betaald, met Februari/Maart aflading.

De vraag naar ruimte in de Pacific heeft de vrachten van de nitraathavens ook eenigszins doen stijgen. Er werd \$ 5,50 betaald naar één en \$ 5,75 naar twee havens United States, Boston, Galveston range voor Januari/Februari aflading.

De vrachten voor nitraat naar Europa zijn nominaal 27/6. Er zijn echter geen booten afgesloten.

De vrachten van La Plata zijn vaster, vooral voor prompte aflading. De vracht welke echter te bedingen is, is nog vrij wat lager dan voor new season aflading. Er is een boot afgesloten tegen 20/- met 15/25 December ligdagen naar United Kingdom/Continent met meerdere opties. Voor Februari/Maart aflading varieert de vracht tusschen 23/- en 24/0 al naar grootte.

In het Oosten blijven de vrachten ongeveer op dezelfde hoogte met ongeveer 26/- on deadweight van Bombay.

Er is van Australië een boot afgesloten naar U. K./Cont. tegen 37/6 voor Januari aflading. Van West-Australië naar Japan blijft het geldende cijfer 28/9.

De graanverscheppingen van de Zwarte Zee blijven geregeld door gaan. De geldende vracht is 13/6 naar Antwerpen/Hamburg range en 14/- naar U. K. Van de Donau werd een prompte boot bevracht tegen 16/3.

De uitgaande vrachten van Engeland zijn lager. Het aanbod van booten is groot, terwijl het moeilijk is om ligplaatsen te arrangeeren. Vele reeders trachten bovendien voor Kerstmis nog hunne booten weg te krijgen. In Wales hebben de tippers geweigerd om, zooals zij sinds het voorjaar van dit jaar hebben gedaan, voort te gaan met een derde taak te werken, hetgeen zeer belemmerend op de belading werkt. Tal van booten liggen te wachten.

Naar West-Italië is 8/6 betaald, naar Port-Said 10/-, terwijl naar La Plata het geldende vrachtcijfer ongeveer 13/6 is.

De vracht naar de laatstgenoemde bestemming werd ook sterk beïnvloed door de mogelijkheid op een betere vracht thuiskomend.

11 December 1923.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol kanaal	Rotterdam	Engeland
3-8 Dec. 1923	—	13/6 ^a	14½ ^a	—	22/8	22/8
26 N.-1 Dec. 1923	—	13/4 ^a	—	3/2	21/3	21/3
4-9 Dec. 1922	—	—	14½ ^a	3/4½	27/8	27/8
5-10 Dec. 1921	—	—	4/-	4/-	27/6	27/6
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11½	1/11½	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotterdam	Gothenburg
3-8 Dec. '23	6/3	9/9	10/3	13/8	5/10	8/-
26 N.-1 Dec. '23	6/7½	9/10	10/7½	14/5	5/10	8/-
4-9 Dec. '22	7/-	10/2	11/6	11/8	5/8	8/-
5-10 Dec. '21	7/4¼	12/6	14/6	18/6	6/3	8/9
Juli 1914	fr. 7,—	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d.w.)	Prima West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
3-8 December 1923..	26/3	28/-	27/8	27/6
26 Nov.-1 Dec. 1923..	26/-	28/-	27/8	27/6
4-9 December 1922..	27/8	33/-	35/-	33/-
5-10 December 1921..	20/3	—	35/-	38/9
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

¹⁾ \$ per ton kolen. ²⁾ Per ton d.w. ³⁾ Am. cents per 100 lbs.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar. Overige noteeringen per ton van 1015 KG.